

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ
ФОРМА НАВЧАННЯ: ОЧНА
Кафедра української мови і літератури

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 10-11 КЛАСАХ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Виконала: магістрантка 2 курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і
література)

**Анастасія
ХЕЛЕНЮК**

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Науковий
керівник:

**к.філол.н., доцент
Валентина КРИЦУК**

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Рецензент:

**к.філол.н., доцент
Інна НІКІТОВА**

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Хмельницький – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ В ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	13
1.1. Сутність інтерактивного навчання, його форм і методів	13
1.2. Психолого-педагогічні основи використання інтерактивних методів.....	26
1.3. Аналіз сучасного стану використання інтерактивних вправ в освітньо-виховному процесі	38
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 10-11 КЛАСАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	45
2.1. Огляд електронних освітніх ресурсів для використання інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах ЗЗСО	45
2.2. Підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі на уроках української мови в ЗЗСО.....	52
2.3. Розробка системи інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах ЗЗСО.....	59
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Освіта в Україні постійно трансформується, аби відповідати вимогам розвитку суспільства та з метою впровадження інноваційних технологій у навчальний процес. Вступ України до європейського і світового освітнього середовища призводить до значущого покращення педагогічної теорії та практики. Тому професор Л. Субота слушно наголошує, що в наш час «відбувається становлення нової системи освіти, яка вимагає проведення модернізації змісту освіти в контексті її відповідності сучасним потребам» [44, с. 102]. З іншого боку сучасний світ швидко змінюється, й освіта повинна відповідати цим змінам.

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження теми використання інтерактивних вправ на уроках української мови у старших класах обумовлена потребою в інноваційних підходах до навчання, що сприяють підвищенню якості освіти в закладах загальної середньої освіти. Сучасне суспільство вимагає від випускників шкіл не лише ґрунтовних знань, але й розвинених комунікативних навичок, здатності до критичного мислення, самостійного аналізу інформації та конструктивної взаємодії. Використання інтерактивних вправ відповідає цим вимогам, оскільки вони стимулюють активну участь учнів у навчальному процесі, розвивають креативність, зосереджують увагу на обміні думками та сприяють набуттю практичних мовних навичок.

Інтерактивні методи навчання дають змогу реалізувати особистісно орієнтований підхід, який передбачає залучення кожного учня до процесу створення мовного продукту, що, своєю чергою, допомагає формувати компетентності, необхідні для успішної адаптації в соціумі. Використання таких вправ особливо важливе у старших класах, коли учні готуються до складання іспитів та підвищують рівень володіння мовою. Вони дозволяють гнучко поєднувати теоретичний матеріал із практикою, що значно підвищує

мотивацію учнів і формує ціннісне ставлення до мови як засобу самовираження.

Ступінь дослідженості проблеми. Серед дослідників інтерактивних методів навчання у контексті вивчення української мови у школі варто згадати О. Пометун [33–34], що, зокрема, підготувала енциклопедію інтерактивного навчання; О. Бойко [6], яка розглядає методи навчання української мови крізь призму інтерактивного підходу. Натомість Л. Галаєвська [8] досліджує методи активного навчання української мови на базі синтаксису й пунктуації. О. Кучерук [25] розглядає методіку використання електронних освітніх ресурсів у ході вивчення української мови, де важливу роль відіграють використання саме інтерактивних методів. Крім цього, І. Космідайло [21] розробляє методичні орієнтири формування й оцінювання компетентності з української мови учнів ліцею за допомогою інтерактивних онлайн-ігор. К. Ковальова [20] аналізує метод рольової гри, що дозволяє створити атмосферу взаємодії та співпраці між учнями та сприяє кращому засвоєнню мовних правил. Насамкінець О. Попова [35] пропонує інтерактивне формування комунікативної компетентності з української мови в учнів основної школи за допомогою методу навчальної дискусії. Крім цього, наявні й інші напрацювання із вказаної проблеми.

Проте аналіз науково-педагогічних джерел дає нам підстави стверджувати, що проблема використання інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах закладів загальної середньої освіти. Зокрема, потребує більш глибокого дослідження психолого-педагогічні основи використання інтерактивних методів, підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі, а також система інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах.

Мета дослідження – визначити специфіку використання інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах закладів загальної середньої освіти.

Для досягнення поставленої теми перед нами були поставлені такі **завдання:**

- узагальнити сутність інтерактивного навчання, його форм і методів;
- подати психолого-педагогічні основи використання інтерактивних методів;
- провести аналіз сучасного стану використання інтерактивних вправ в освітньо-виховному процесі;
- оглянути електронні освітні ресурси для використання інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11;
- визначити систему підготовки вчителя до використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі на уроках української мови ;
- розробити систему інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах ЗЗСО.

Об’єктом дослідження є інтерактивні методи навчання у ЗЗСО.

Предмет дослідження – використання інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах.

Методи дослідження. При дослідженні теми в роботі було використано такі загальні наукові методи: аналіз, порівняння (вивчення специфіки та переваг інтерактивних методів навчання), класифікація (поділ та інтерактивних методів за певними ознаками) та метод узагальнення, за допомогою якого було зроблено загальні висновки.

Теоретичне значення дослідження полягає у ґрунтовному аналізі та узагальненні сучасних підходів до інтерактивного навчання, зокрема в аспекті вивчення української мови в старших класах. У роботі систематизовано наукові засади інтерактивного навчання та окреслено його психолого-педагогічні основи, що дозволяє поглибити розуміння механізмів впливу інтерактивних вправ на формування мовних компетентностей учнів. Узагальнення наукових підходів до інтерактивних методів навчання, а також аналіз сучасних електронних освітніх ресурсів, адаптованих для українських

шкіл, формує основу для подальших досліджень та розробки методичних рекомендацій.

Практичне значення дослідження полягає у розробці та систематизації інтерактивних вправ, зокрема із застосуванням сучасних електронних ресурсів, що можуть використовуватися у 10-11 класах. Результати дослідження спрямовані на практичну підтримку вчителів української мови в адаптації інтерактивних вправ до конкретних освітніх потреб, що забезпечує підвищення зацікавленості учнів у навчанні та покращення якості засвоєння матеріалу. Практичні матеріали дослідження можуть бути використані як на уроках, так і в позаурочній діяльності, зокрема під час підготовки до НМТ.

Апробація дослідження. Основні положення й результати нашого дослідження обговорювалися під час всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Студентська молодь у науці».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (58 позицій) та додатку. Загальний обсяг – 79 сторінок, із них основного тексту – 70 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ
В ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність інтерактивного навчання, його форм і методів

Сучасна освіта, прагнучи змін, мусить використовувати нетипові методи засвоєння нових знань та перевірки уже здобутих навиків в учнів класу. Тому інтерактивні методи навчання в наш час набувають великої популярності, їх дедалі активніше використовують сучасні педагоги у вивченні української мови.

Слово «інтерактив» (пер. з англійської «inter» – «взаємний», «act» – діяти) означає взаємодіяти. Особливість цієї взаємодії полягає в тому, що людина може уявляти, як її сприймає співрозмовник або група, і відповідно адаптувати свої дії та контролювати їх. У той же час педагогічну взаємодію О. Пометун визначає як обмін діяльністю між вчителем та учнями, де діяльність однієї сторони зумовлюється діяльністю іншої [34, с. 36]. Тобто навчання у сучасній школі повинно відбуватися шляхом активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Цей підхід відображає сучасні педагогічні тенденції та враховує психологічні й педагогічні аспекти навчання.

Інтерактивний метод – це «спосіб взаємодії через бесіду, гру, дискусію тощо. Звідси слідує, що інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів» [5, с. 78].

Термін «інтерактивна педагогіка» не новий, адже до наукового обігу його ввів ще у 1975 р. німецький дослідник Ганс Фріц. Мета цього методу, на

думку ученого, – це зміна і поліпшення моделей поведінки його учасників [5, с. 78].

Звідси впливають і традиційні підходи дослідників до ідентифікації інтерактивних методів навчання. О. Пометун вважає, що інтерактивними можна вважати саме ті технології, які здійснюються шляхом активної взаємодії у процесі навчання. Вони надають можливість на підставі внеску кожного з учасників під час розв'язання спільної справи або задачі «отримати нові знання й організувати корпоративну діяльність, починаючи від окремої взаємодії двох-трьох осіб поміж собою і до широкої співпраці багатьох» [34, с. 27].

Для порівняння Н. Мурадова наголошує, що інтерактивне навчання – це навчання, яке має бути заглиблене в процес спілкування, однак «для підвищення ефективності процесу навчання необхідна наявність трьох компонентів спілкування, а саме: комунікативного (передача та збереження вербальної і невербальної інформації), інтерактивного (організація взаємодії в спільній діяльності) та перцептивного (сприйняття і розуміння людини людиною)» [29].

Ми поділяємо думку науковців, що суть інтерактивних форм навчання полягає у взаємодії учнів між собою та учнів із вчителем (тобто усіх учасників навчального процесу) з допомогою групових методів реалізації навчального процесу – діалогу, полілогу, гри, дискусії, методу «мозкового штурму» тощо.

Поняття «інтерактивне навчання» сучасні дослідники та педагоги розглядають із різних позицій, зокрема можна виокремити такі:

1. Організаційний підхід (О. А. Біда [3, с. 5], С. Грабовська [11, с. 173], О. І. Пометун [33, с. 86]) підкреслює, що інтерактивне навчання містить активну взаємодію всіх здобувачів освіти та рівнозначність учителя й учнів як суб'єктів навчання.

2. Технологічний підхід (О. В. Єльнікова) визначає інтерактивне навчання як сукупність технологій, спрямованих на спільну діяльність та вирішення проблем у навчальному середовищі [14, с. 63].

3. Проблемно-пошуковий підхід (Г. Ф. Кривчикова [Кривчикова, с. 45]) визначає інтерактивне навчання як процес отримання знань через взаємодію з іншими здобувачами освіти, яка охоплює спільну мовленнєву, розумову діяльність та самостійну творчу й пошукову діяльність.

4. Дидактичний підхід (М. Карпович [18, с. 151]) вбачає інтерактивне навчання як застосування наукових знань та підходів для організації навчального процесу з урахуванням педагогічних інновацій вчителів з метою досягнення високих результатів у професійній компетенції здобувачів освіти та їх особистісному розвитку.

5. Педагогічний підхід (полілог між суб'єктами навчального процесу) підкреслює, що інтерактивне навчання – це процес отримання знань в ході педагогічної взаємодії, в якому відбувається діалог між всіма учасниками навчання. Прихильником вказаного підходу є Н. Шостаківська [54, с. 8].

6. Зі свого боку, О. Ущипівська вважає, що основою інтерактивного навчання є взаємодія учасників освітнього процесу [49, с. 109]. Цей підхід розглядає навчання як спільну діяльність, де учні не лише сприймають інформацію вчителя пасивно, але й активно взаємодіють між собою та отримують знання, беручи участь у дискусіях, обговореннях, спільних проєктах тощо.

Загалом прихильники розглянутих підходів підкреслюють, що інтерактивне навчання передбачає активну взаємодію між учителем й учнями, де обидві сторони мають бути ініціативними учасниками навчального процесу, а комунікація та діалог є важливими елементами освітнього процесу.

Інтерактивне навчання має низку суттєвих переваг, на які звертають увагу науковці. Так, дослідники Н. Білецька, О. Біда, Г. Волошина [4] вказують на такі риси інтерактивного навчання:

1. Двобічний характер. Йдеться про те, що інтерактивне навчання передбачає активну взаємодію між педагогом та учнями, де обидві сторони мають можливість робити свій внесок у якісне засвоєння знань.

2. Спільна діяльність вчителя та учня. У процесі інтерактивного навчання вчитель та учні спільно вирішують завдання й розв'язують проблеми.

3. Вчитель є керівником навчального процесу, який спрямовує та підтримує активну участь учнів.

4. Інтерактивне навчання потребує особливої організації та може набувати різних форм, як-от обговорення, групові завдання, рольові ігри тощо.

5. Цілісність – ще одна важлива ознака, адже процес інтерактивного навчання спрямований на досягнення єдиних навчальних цілей та нерозривності в засвоєнні матеріалу.

6. Інтерактивне навчання створює стимули для учнів і робить знання більш зрозумілими та застосовними в реальному житті, що відповідає стандартам НУШ [4, с. 68].

І. Савка зазначає, що «застосування сучасних інновацій в навчанні – одна з найважливіших та стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу [...] А основні методичні інновації пов'язані з використанням інтерактивних методів навчання» [40, с. 156]. Теза І. Савки щодо необхідності застосування модерних інновацій в освітньому процесі має чітке обґрунтування та віддзеркалює новітню динаміку освіти, зумовлену швидкими змінами в технологіях, інформаційному просторі та на ринку праці, які вимагають нових підходів до навчання.

Крім того, інтерактивні технології сприяють розвитку індивідуального стилю спілкування та рефлексивному аналізу. Вони допомагають учням розвивати навички самостійного мислення та саморефлексії, що важливо для їхнього особистісного зростання.

Погоджуючись з думкою А. Ю. Циркаля про застосування технологій інтерактивного навчання, можна визнати, що ці технології виявляються надзвичайно корисними для проведення занять як у класичних аудиторіях, так і за їхніми межами, у формі позакласних або позашкільних заходів [52, с. 373]. Розвиток сучасних інформаційних технологій та доступність цифрових

ресурсів робить можливим впровадження інтерактивного навчання в різноманітних форматах.

Важливу роль в інтерактивних методах навчання відіграють новітні технології. Так, науковці Mistler-Jackson M., Bulter Songer N. [57] пишуть про застосування нових технологій, зокрема RFID-систем, в мобільних пристроях для створення нових способів взаємодії користувачів з навчальними матеріалами. Основна ідея полягає в тому, що інтерактивні методи можуть бути застосовані в навчальних середовищах для створення контекстно-орієнтованих програм, спрямованих на покращення процесу навчання. У своїй праці автори описують навчальне середовище з використанням жестового інтерфейсу, який дозволяє користувачам спілкуватися з ідеями та концепціями, поліпшуючи традиційні методи. Це середовище базується на використанні фізичних ресурсів, таких як навчальні панелі, проте вони покращені за допомогою технології RFID. Такий підхід дозволяє здобувачам освіти навчатися за допомогою мобільних пристроїв та заохочує їх застосовувати конструктивістську теорію навчання.

Отже, мережа «Інтернет» стала надзвичайно цінним інструментом для інтерактивного навчання. Це відбулося з декількох причин.

По-перше, інтернет надає необмежений доступ до різноманітних навчальних ресурсів, зокрема відеоуроків, електронних підручників, статей, тестів та інтерактивних вправ. Учні мають можливість вивчати різні предмети й вдосконалювати навички, користуючись різноманітними джерелами.

По-друге, інтернет пропонує доступ до інтерактивних вправ та навчальних ігор, які полегшують навчання й розвиток різних навичок, що особливо важливо для дітей і молоді, які краще вчаться через гру та активну взаємодію.

По-третє, інтернет забезпечує відкритий доступ до актуальних знань та ресурсів для людей з різних куточків світу, що надзвичайно корисно для дистанційного навчання та самостійного здобуття освіти.

По-четверте, інтернет дозволяє створювати спеціалізовані освітні спільноти, де учні та викладачі можуть обговорювати теми, ділитися досвідом та взаємно навчатися.

Підсумовуючи вище написане, ми з'ясували, що однією з основних складових інноваційного навчання є використання інтерактивних методів навчання. Ці методи спрямовані на активну участь учнів у навчальному процесі, взаємодію з учителем та іншими учасниками, розвиток критичного мислення й аналітичних навичок.

Варто детальніше розглянути підходи дослідників до класифікації інтерактивних методів навчання. Перш за все, інтерактивні методи вивчення української мови сприяють активній взаємодії учнів із іншими учнями та педагогом.

Однією з найбільш відомих та використовуваних у вітчизняній педагогічній практиці є класифікація інтерактивних методів навчання, здійснена дослідниками-практиками О. Пометун і Л. Пироженко є [33, с. 86]. Автори поділяють інтерактивні методи навчання на чотири групи, які визначаються навчальною метою та формами організації навчальної діяльності учнів:

1. Кооперативне навчання (робота в парах). Учні працюють у парах або малих групах, де вони спільно вирішують завдання та діляться відповідальністю. Цей метод сприяє співпраці та взаємодії між учнями, а також розвиває навички комунікації та колективної роботи.

2. Колективно-групове навчання («мозковий штурм»). Відповідно до вказаного методу учні зазвичай об'єднуються у великі групи для спільного обговорення і розв'язання завдань. Метод мозкового штурму сприяє генерації ідей та розвитку критичного мислення.

3. Ситуативне моделювання (рольова гра). Учні відтворюють різні ролі або сценарії, щоб вивчити ситуації та вирішити проблеми. Вважаємо, що рольові ігри допомагають учням розуміти реальні життєві ситуації та розвивати навички вирішення певних ситуацій.

4. Опрацювання дискусійних питань (кейс-метод, дискусія). Учні аналізують конкретні сценарії, кейси або дискусійні питання. Вказаний метод сприяє аналітичному мисленню, обговоренню різних поглядів та розвитку аргументаційних навичок.

Розглянута класифікація надає педагогам структурований підхід до вибору та застосування інтерактивних методів навчання залежно від конкретної навчальної мети та потреб учнів. Вона допомагає підвищити активність та зацікавленість здобувачів освіти у навчальному процесі, сприяє їхньому креативному розвитку та здатності до самостійного мислення.

Для порівняння, класифікація інтерактивних методів навчання, узагальнена О. Поповою, базується на їхніх комунікативних функціях та охоплює три головні групи: дискусійні методи, ігрові методи та психологічну групу інтерактивних методів [35, с. 327].

До першої групи – дискусійні методи – дослідниця відносить такі як діалог, групова дискусія, розбір й аналіз життєвих ситуацій. Ці методи сприяють активному обміну ідеями, обговоренню питань та аналізу реальних ситуацій.

Друга група – ігрові методи – охоплює творчі, ділові, рольові й організаційно-діяльні ігри. Використання гри та імітації для навчання допомагає учням активно взаємодіяти та набувати практичного досвіду.

До другої групи – психологічні методи – належать сенситивний і комунікативний тренінг, емпатія та інші методи, спрямовані на розвиток соціальних й емоційних навичок учнів.

Розглянута класифікація допомагає систематизувати інтерактивні методи навчання, розподіливши їх за функціональними групами. Вона є корисною для вчителів і методистів, оскільки дозволяє обирати методи, які найкраще відповідають конкретним цілям і завданням навчання, а також враховувати особливості інтелектуального та психоемоційного розвитку учнів.

Крім цього, дослідники пишуть про низку альтернативних навчальних методів. Скажімо, педагогічна техніка післятекстової діяльності, запропонована Бенджаміном Блумом, дозволяє учням глибше розуміти, краще запам'ятовувати та досконально аналізувати прочитаний текст. Ця методика застосовує різні типи запитань та завдань, що допомагають активізувати креативне мислення й рефлексію здобувачів освіти.

Згідно з цією методикою, після прочитання тексту учень кидає кубик, на гранях якого записані початки запитань та завдань для подальшої роботи з текстом. Грані кубика можуть містити такі початки запитань: «Чому...», «Придумай...», «Поділисьь...», «Назви...», «Запропонуй...», «Поясни...». Наприклад, якщо випадає грань з написом «Чому...», здобувачам освіти потрібно буде створити відкрите запитання, спрямоване на встановлення причинно-наслідкових зв'язків та розуміння взаємозв'язків у тексті. Якщо випадає грань з написом «Придумай...», учні мають застосувати творче мислення та вигадати альтернативний розвиток подій на основі інформації з тексту.

I. Семененко розглядає кожен із типів запитань на прикладі тексту «Науково-технічний прогрес та природа» [41, с. 72].

- Питання «Чому...» спрямоване на розкриття причинно-наслідкових зв'язків у тексті. Приклад: «Чому антропогенна діяльність має великий вплив на процеси, які відбуваються в біосфері?».
- «Придумай...». Це завдання вимагає творчого мислення та сприяє генерації альтернативних сценаріїв. Приклад: «Придумайте, як би далі розвивалися події, якщо б людство не усвідомило, що порушення рівноваги у біосфері може викликати жахливі наслідки».
- «Поділисьь...». Це завдання вимагає реакції та власних вражень здобувача освіти щодо тексту. Приклад: «Поділіться своїми

спільними враженнями: що сподобалося і не сподобалося найбільше?»

- «Назви...». Завдання спрямоване на відтворення конкретних фактів та інформації з тексту. Приклад: «Назвіть джерела речовин та види відходів, які забруднюють навколишнє середовище».
- «Запропонуй...». Це завдання заохочує учня до пошуку альтернативних рішень. Приклад: «Запропонуйте спосіб, який допоможе вирішити проблему, відмінний від того, що викладено в тексті».
- Завдання «Поясни...» вимагає власного розуміння та аналізу тексту без прямої відповіді в ньому. Приклад: «Поясніть, чому людство стоїть на грані екологічної катастрофи, використовуючи власні знання та аналіз».

Застосування цієї методики дозволяє учням більш глибоко вникнути у зміст тексту, розкрити його ключові аспекти та стимулює їхню активну рефлексію й креативне мислення.

Отже, методика післятекстової діяльності допомагає здобувачам освіти не лише засвоювати інформацію, але й активно аналізувати текст, розвивати творчість і креативне мислення, а також виокремлювати основні аспекти інформації та власні реакції на неї. Ця методика сприяє глибокому розумінню прочитаного та активному вивченню тексту.

Розглянемо також так званий «кооперативний метод навчання» – це підхід, який активно використовується в освіті та передбачає спільну діяльність учнів у групах для досягнення спільних цілей. Важливою рисою технологій кооперативного навчання є його успішна історія в багатьох європейських країнах і Сполучених Штатах Америки. Проте в Україні ці технології ще не отримали належного теоретичного обґрунтування та методичного впровадження.

Термін «технологія кооперативного навчання» був введений професором Еліотом Аронсоном, який розробив одну з її форм, відому як метод «jigsaw» або «пилка» ще у 1978 році [26].

Авторитетні дослідники Д. Джонсон (D. Johnson) та Р. Джонсон (R. Johnson) у книзі «Навчаємось спільно і поодиноці» («Learning Together and Alone») наголошують, що успішне використання кооперативного навчання передбачає розвиток низки важливих навичок та якостей учнів, які необхідні для ефективної роботи в малих групах [55, с. 127]. Зокрема, це знання особливостей одне одного, розвиток довірливих взаємин, навички спілкування, уміння приймати і підтримувати кожного учасника групи таким, яким він або вона є, і здатність конструктивно вирішувати конфлікти.

Зауважимо, що О. Пришляк розглядає кооперативне навчання як метод організації навчального процесу, в якому кожен здобувач освіти має конкретне завдання, про виконання якого він публічно звітує перед іншими учасниками, і правильність / якість зробленого завдання впливає на результати всієї групи [36, с. 230].

«Мозковий штурм» – це творчий метод вирішення проблем, який був запропонований А. Осборном у 1937 році [46, с. 170]. Основна ідея цього методу полягає в стимулюванні творчої активності та зборі максимальної кількості варіантів рішення проблеми, серед яких потім вибираються найбільш раціональні [3, с. 186].

Зі свого боку, С. Шамало слушно виокремлює кілька етапів «мозкового штурму», зокрема підготовка, проведення самого «штурму», оцінка та відбір ідей, а також опрацювання та розвиток найцінніших ідей. Під час проведення «мозкового штурму» важливо мати ведучого – експерта, який може спрямовувати процес інноваційного мислення. Також потрібний секретар, який фіксуватиме всі ідеї за допомогою малюнків, ключових слів і позначок [53, с. 190]. Треба додати, що на етапі підготовки чітко формулюють завдання та збирають фактичний матеріал, включно з даними про об'єкт дослідження, аналоги, принципи дії та обмеження. Також потрібно визначити учасників

«мозкового штурму» і розподілити їх на генераторів та експертів. Експерти не беруть участі в процесі генерації ідей.

Метод інтерактивного навчання «мозковий штурм» є ефективним інструментом для стимулювання творчого мислення та пошуку інноваційних рішень. Використання цього методу дозволяє залучити різноманітні перспективи та досвід учасників, що може призвести до винайдення нестандартних ідей та рішень. Один із ключових принципів «мозкового штурму» – це відсутність критики під час генерації ідей, що створює атмосферу вільного та відкритого обміну думками, де кожен учасник відчуває, що його внесок цінний.

Ігрові методи в навчанні актуальні завдяки їхній можливості стимулювати активну участь учнів у вивченні певного матеріалу, що сприяє ефективному засвоєнню теми. Дві ключові характеристики ігор, які роблять їх особливо ефективними у навчанні, - це проблемність та можливість засвоєння інформації через дію.

Проблемність виражається у самостійному розв'язанні учнями поставленої проблеми або завдання при відсутності необхідних знань. У таких випадках він/вона змушений(-а) самостійно освоювати новий матеріал або встановлювати зв'язки між уже засвоєними відомостями.

Рольова гра є ефективною для різних видів роботи при вивченні української мови, оскільки вона дозволяє опанувати різноманітні граматичні структури, інтонаційні моделі та розширити лексичний запас учня. На особливу увагу заслуговує невідомо мовна мова учнів, що робить рольову гру більш високоефективною в порівнянні з іншими формами парної або групової діяльності. Тобто рольова гра вчить учнів мовленню в будь-якій ситуації та на будь-яку тему, розвиваючи їхні навички взаємодії з іншими людьми і зміцнюючи впевненість у собі.

Крім того, рольова гра сприяє розширенню асоціативної бази при засвоєнні мовного матеріалу, адже відрізняється високим відсотком залучення учнів до навчального процесу і концентрацією їх уваги протягом усієї гри. При

розподілі ролей важливо враховувати не лише мовні знання учнів, але й їхні «акторські» здібності, що дозволить зробити процес гри більш насиченим та цікавим.

Кейс-метод вивчення української мови у школі визначається як інтерактивний підхід, спрямований на залучення учнів до активного аналізу та розв'язання мовних завдань. Однією з головних переваг цього методу є його здатність розвивати в учнів критичне та самостійне мислення через вирішення реальних мовних ситуацій.

Ключовою характеристикою кейс-методу є активна участь учнів у вирішенні завдань, де вони самостійно опановують новий матеріал, використовуючи власні знання з мови та здібності, що сприяє формуванню у них навичок самоорганізації. Також кейс-метод також відзначається практичною спрямованістю, оскільки він дозволяє учням застосовувати мовні знання до реальних ситуацій, що поліпшує їхню практичну готовність використовувати українську мову в повсякденному житті.

Треба додати, що групова робота та взаємодія між учнями, що властиві кейс-методу, створюють сприятливе середовище для обміну думками та взаємного навчання, що, своєю чергою, сприяє розвитку комунікативних навичок та зміцнює впевненість учнів у висловленні своїх думок.

Узагальнюючи, кейс-метод вивчення української мови у школі не лише сприяє засвоєнню мовних навичок, а й розвиває учнів як самостійних ораторів та активних учасників навчального процесу.

Серед дискусійних інтерактивних методів привертає увагу насамперед методи дискусії. Вивчення української мови в школі за допомогою методу дискусії є важливим інтерактивним методом, оскільки він сприяє глибокому розумінню мовних явищ та розвитку комунікативних навичок. Вказаний метод забезпечує активну участь учнів у процесі навчання та впливає на різні аспекти їхнього мовного розвитку.

По-перше, дискусії вимагають від учнів аналізу та вираження власних думок стосовно актуальних тем із врахуванням того мовного матеріалу, що

вони вивчили. Така діяльність загалом стимулює їхню критичну думку та розвиває уміння будувати аргументовані погляди, що стане корисним навиком у повсякденному житті.

По-друге, метод дискусії сприяє розвитку комунікативних навичок, як слухання, усне висловлювання та взаємодія із іншими школярами чи педагогами. Учні навчаються чітко та логічно висловлювати свої думки, але при цьому розуміють і поважають точки зору інших учасників дискусії.

По-третє, дискусії можуть стати ефективним засобом вивчення лексичного та граматичного матеріалу, оскільки учні використовують мовні засоби для аргументації своїх поглядів. Тому цей інтерактивний метод сприяє поглибленню розуміння учнями мовних структур та збагачує їх використання на практиці.

У свою чергу «круглі столи» як інтерактивний метод вивчення рідної мови представляють собою ефективну форму організації уроків та дискусій, яка моделює реальні ситуації спілкування і сприяє глибшому засвоєнню мовного матеріалу [43, с. 106]. «Круглі столи» акцентують увагу на комунікативному аспекті та розвитку навичок мовлення й обговорення.

На круглих столах група учнів обговорює конкретну тему або проблему, вільно висловлюючи свої думки та аргументуючи свою позицію. Це створює сприятливе середовище для практики мовних навичок, як-от висловлювання думок, аргументація, обговорення інших точок зору та взаємне слухання.

Також Л. Субота відзначає, що учасники «круглого стола» «мають бути добре обізнані з питаннями, що обговорюється, повинні вміти ставити слушні запитання за темою бесіди, критично мислити та аргументувати підходи до їхнього вирішення» [43, с. 106]. На наш погляд, однією з ключових переваг «круглих столів» є використання мовного матеріалу в певному контексті. Здобувачі освіти вивчають та використовують мову в реальних ситуаціях, що робить навчання більш цікавим і зрозумілим, адже емоційно-забарвлені ситуації створюють емоційний зв'язок із мовою.

Цей метод також сприяє формуванню вміння комунікативно мотивовано висловлювати міркування, що є важливою навичкою у реальному житті. Учасники круглого столу навчаються слухати інших, враховувати їхні думки та аргументи, а також виражати свої думки з повагою до думок інших.

Отже, інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у покращенні процесу освіти. Вони надають можливість здобувачам освіти бути активними учасниками навчання, сприяючи їхньому глибшому розумінню матеріалу й розвитку критичного мислення. Крім цього, інтерактивне навчання стимулює обмін ідеями та сприяє розвитку спільної роботи та комунікації.

1.2 Психолого-педагогічні основи використання інтерактивних методів

Сучасні здобувачі освіти потребують більше можливостей для самовираження та активної участі у вивченні рідної мови. Тому навчання повинно стати для них не просто процесом засвоєння правил, але й можливістю спілкуватися, дискутувати та формулювати свої думки, що мотивує вчителів української мови використовувати нові, інтерактивні методи.

Дослідники позитивно відзначають значення інтерактивних методів навчання на уроках української мови. Так, використання інтерактивних інструментів на уроці української мови, як стверджує І. Харченко, сприяє розвитку різноманітних важливих умінь і навичок майбутніх спеціалістів [51, с. 44]. О. Попова пише, що самореалізація учнів можлива за умов: «організації групової роботи; діалогу учнів між собою, з учителем; активних операцій з навчальною інформацією, використання можливостей інтернет-пошуку та інтернет-взаємодії» [35, с. 126].

Натомість Л. Галаєвська вказує на важливість використання різноманітних методів, спрямованих на особистість учня та його активну

участь у навчальному процесі [8, с. 18]. Методи моделювання ситуацій, рольові та ділові ігри, а також проведення «круглих столів» створюють сприятливі умови для розвитку особистісних якостей, отримання якісних знань та навичок, а також для творчого розв'язання конкретних проблем. Однак, вибираючи метод навчання, учитель має розраховувати відведений час на вивчення певної теми, а також значення навчального матеріалу. Також потрібно пам'ятати, що навчання – це не лише засвоєння знань й умінь, а й розвиток, виховання учнів.

Дослідниці Л. Тарангул та С. Романюк на прикладі викладання мов національних меншин вказують, що інтерактивні прийоми навчання нині є «актуальним способом роботи вчителів у класі, тренерів груп і педагогів будь-якого освітнього закладу. Інтерактивність в навчанні вчені розглядають як здатність взаємодіяти, навчатися в розмові, діалозі, процесі» [45, с. 116].

З погляду психології, інтерактивні методи на уроках української мови мають відповідати віковим та індивідуальним особливостям учнів, оскільки сприяють розвитку їхньої мотивації, самостійності та відповідальності за результати навчання. Залучення до активної діяльності знижує рівень тривожності та страху перед помилками, що створює позитивний емоційний клімат у класі.

Тому урок української мови як цілеспрямована функціональна система, є складною структурною одиницею, що об'єднує в собі різні взаємопов'язані компоненти, які суттєвим чином впливають на ефективність педагогічного процесу та на рівень знань учнів. Важливу роль у використанні інтерактивних методів відіграє структура уроку. Скажімо, О. Біляєв у своїх дослідженнях розглядає структуру уроку як план, який педагог готує та розробляє завчасно. Він розуміє, що ця структура може включати різні комбінації частин уроку та способи їх взаємодії [5, с. 30]. Обрання конкретної структури уроку підвищеною цілеспрямованістю та пов'язане з призначенням уроку, характером навчального матеріалу та рівнем підготовки учнів.

Для порівняння, М. Пентилюк концептуалізує поняття структури уроку мови як «сукупність різних варіантів взаємодії між його елементами, що запускаються в процесі навчання і забезпечують його цілеспрямовану дієвість» [37, с. 86]. Кожен тип уроку, за цією позицією, має свою макроструктуру, яка зумовлена навчальним призначенням та завданнями. Ця макроструктура може частково змінюватися у залежності від змісту навчального матеріалу, рівня підготовки учнів та особливостей обладнання. Також існує мікроструктура уроку, яка забезпечується способами та засобами навчання, використовуваними для досягнення дидактичних цілей.

Отже, висловлені думки підкреслюють потребу структури уроку як інструменту, який готовий вчити різноманітні аспекти навчального процесу та адаптувати його до конкретних умов та вимог.

У цілому, І. Кучеренко [25] розглядає урок української мови як складний педагогічний процес, який потребує чіткої організації та структурування для забезпечення ефективної взаємодії учасників навчально-виховного процесу. У цілому дослідниця наполягає на таких стрижневих структурних етапах уроку української мови, кожен із яких виконує важливу роль у досягненні педагогічних цілей:

1. Організація класу [25, с. 103]. Цей етап має на меті створення позитивного психологічного мікроклімату та сприятливої зовнішньої атмосфери в класі. Протягом кількох хвилин учитель повинен передати і реалізувати взаємне навчання, оцінку зовнішнього вигляду, фізичного стану та емоційного настрою учнів, а також аналізує готовність класу до уроку, ефективно організовуючи увагу учнів.

2. Мотивація учнів [25, с. 103]. На цьому етапі велика увага приділяється пробудженню інтересів учнів до навчальної теми. Учитель має завдання мобілізувати пам'ять, стимулювати пізнавально-дослідницьку активність та зацікавити учнів подальшою навчальною діяльністю.

3. Перевірка домашнього завдання [25, с. 104]. Цей етап варто

використати окремо для визначення рівня компетентності учнів або додати в етап актуалізації знань, умінь та навичок. Перевірка домашнього завдання використовує як засіб підготовки до нового навчального матеріалу, використовуючи різноманітні форми, методи та прийоми навчання.

4. Актуалізація опорних знань і вмінь [25, с. 104]. Наступний етап тісно пов'язаний із перевіркою домашнього завдання та забезпечує відтворення деяких знань, умінь та навичок, який є базою для засвоєння нового матеріалу. За словами І. Олійника, цей етап є важливим процесом «відновлення раніше вивченого або відомого учням із середньої мовної практики матеріал, необхідний для глибшого сприйняття й усвідомлення нового, це місто від відомого до нового [25, с. 107].

5. Цілевизначення спрямоване на визначення теми та мети, формулювання цілого навчального заняття та введення їх у внутрішній план діяльності кожного учня. Важливою метою є «переведення» навчальної мети та цільових завдань уроку у внутрішній план діяльності кожного учня. Це забезпечує залучення учнів до цілеспрямованої роботи, установку перед ними чітких цілей та опрацювання кінцевого результату, яке досягає наданого завдання.

За висновками В. Чайки, дидактична мета та завдання уроку можуть бути подані в структурі проблемних завдань, евристичних запитань чи пізнавальних завдань, які доцільно заздалегідь записати на дошці або плакаті. Такі пропозиції є актуальними і відображають ідеї впровадження проблемного та розвивального навчання в практику [38, с. 148].

6. Засвоєння нових знань [25, с. 104]. Етап визнається як результат на уроках, після чого він націлений на ознайомлення учнів з новою лінгвістичною теорією, яка є істотною, оптимальною та відповідною сучасним науковим досягненням. Методом цього етапу є забезпечення усвідомленого розуміння навчального матеріалу всіма учнями класу.

7. Формування умінь і навичок – передбачає, на думку Г. Ситар,

«таку організацію навчального процесу, яка допомагає повному усвідомленню теоретичного матеріалу шляхом повторення найскладніших питань, навчає учнів застосовувати теорію для вирішення практичних завдань, [...] забезпечує активну розумову діяльність, скеровану на розвиток логічного мислення [43, с. 295]».

8. Рефлексія – важливий структурний етап уроку, який забезпечує надійний оперативний зв'язок, дає можливість співставити очікувані результати, сформульовані на етапі цілевизначення, й одержані результати процесу навчання на уроках. Рефлексія розглядається як діяльність вчителя (з наказом оцінки власної педагогічної роботи й результату навчання школярів), так і діяльність учнів (аналіз власного процесу навчання).

9. Пояснення домашнього завдання, при чому варто наголосити, що домашнє завдання має бути саме пояснене учителем, а не повідомлене чи озвучене. Домашнє завдання – це один із головних етапів навчання учнів, у процесі виконання якого індивідуальне осмислення і освоєння знань.

10. Підсумки уроку – це компонент, в межах якого відбувається підбиття підсумків навчальних досягнень учнів [25, с. 105].

Отже, у контексті педагогічної науки вбачаємо взаємозв'язок та невіддільність усіх структурних компонентів уроку. Але разом із тим окремі структурні етапи повинні бути обов'язковими для певного типу уроку, хоча їх кількість і послідовність можуть варіюватися в залежності від специфіки уроку.

Також варто додати, що урок у сучасній школі не може бути статичним, тобто повторювати фіксовану структуру, конструкцію, а також використовувати тільки чітко усталені методи і форми роботи. Натомість, він має бути динамічним, постійно змінювати етапи проведення та вносити нові підходи до методів і форм навчальної діяльності. Саме такий підхід дозволяє уникнути так званої «закам'янілості в навчальному процесі» [25, с. 105], сприяти прогресуванню та адаптації уроків до змін у середовищі та вимогам сучасного освітнього процесу.

У контексті психологічно-педагогічних основ використання інтерактивних методів навчання слід зазначити, що кожен інтерактивний метод має свої унікальні особливості, які визначають їх ефективність у навчальному процесі. Серед цих методів особливе місце займає гра. Метод гри охоплює низку психологічних переваг, зокрема зменшення стресу, підвищення мотивації до навчання та зміцнення соціальних зв'язків серед учнів. Оскільки ігрові елементи активізують емоційний стан учнів, то це ще й позитивно впливає на їхню готовність до навчання та засвоєння нової інформації.

Не даремно гра стала предметом вивчення таких дослідників, як М. Кузів [24], Н. Майєр [28], І. Соловійова [42], В. Магда [27], О. Федурко [50] тощо. Однак треба пам'ятати, що гра не є новим дидактичним прийомом, оскільки ігрові елементи, як спосіб передавання й закріплення потрібних знань, активно використовувалися в традиційній дидактиці.

Гра, як метод навчання, відкриває перед педагогом та учнями ряд можливостей. О. Меєрович визначає це поняття так: «концепт «гейміфікація» прийнято трактувати як застосування практик і методик у неігровому контексті, заснованих на принципі залученості учасників до розв'язання змодельованих проблем» [29, с. 143].

Як методика, гра акумулює у собі низку психологічних прийомів, заснованих на людських інстинктах – «змагальності, співробітництві, азарті, прагненні перемагати й транслювати свої лідерські якості» [28, с. 42]. Вона допомагає стимулювати мотивацію до навчання, особливо на початковому етапі. Крім цього, ігри дозволяють визначити рівень підготовки навчальних учасників та оцінити рівень сформованості навичок через проведення поточного або підсумкового контролю.

Однією зі значущих особливостей навчально-педагогічних ігор, на думку О. Федурко, є те, що в процесі їх проведення викладач виступає у ролі режисера [50, с. 205]. Його активна участь обмежується визначенням характеру гри, її правил і тривалості. Він стежить за правильністю дій

учасників гри, фіксує їхні успіхи та недоліки, мовні помилки і типові недоречності. Проте важливо відзначити, що весь цей контроль відбувається в межах гри, без втручання в процес. Викладач лише спостерігає та аналізує, а після завершення гри, на підсумковому етапі, він надає учасникам конструктивний фідбек, вказуючи на їхні успіхи та недоліки, та поради щодо можливих дій у подібних ситуаціях.

У науково-методичній літературі виділяють три основні групи ігор: ділові, рольові та організаційно-діяльнісні [27, с. 351]. Розглянемо кожен із вказаних різновидів.

Ділова навчальна гра полягає у моделюванні професійної діяльності та взаємодії її учасників, дотриманні правил гри, встановленні обмеженого часу для проведення гри, розігруванні ролей та оцінці результатів. Ділові ігри можуть бути корисним інструментом у процесі вивчення низки шкільних предметів та сприяти особливо активному та практичному засвоєнню мовного матеріалу.

Під час організації навчальних дій в діловій грі Т. Григор'єва рекомендує звернути увагу на такі характеристики: «наявність імітаційної моделі об'єкта; розподіл ролей та обов'язків учасників; взаємодія учасників та напрацювання рішень всією групою; реалізація всього ланцюжка рішень в процесі гри; альтернативність рішень» [12, с. 42].

Ділові ігри актуальні з усіх предметів. Скажімо О. Жукова розглядає потенціал гри «Податковий інспектор», що є типовим прикладом ділової навчально-педагогічної гри, яка спрямована на імітацію роботи податкової інспекції [15, с. 107]. У цій грі кожен учасник представляє працівника податкового органу. Метою гри є досягнення низки цілей, зокрема, перевірка теоретичних знань і практичних навичок здобувачів освіти шляхом їх застосування в ігровій ситуації, а також сприяння розвитку логічного мислення учнів через розв'язання практичних завдань і ситуацій.

Підготовка до гри передбачає створення набору речень, в яких є граматичні помилки у використанні дієприслівникових зворотів. До кожного речення додаються картки з правильними варіантами тих самих речень.

Правила гри дозволяють учням поділитися на команди та вибрати «Мовного інспектора» для конкретного тексту. Учасники гри повинні обговорювати речення та спробувати виправити граматичні помилки, користуючись картками з правильними варіантами. Перемога в грі залежить від того, скільки помилок було знайдено і виправлено.

Отже, вказана гра надає учням можливість вчити правила морфології в інтерактивній та цікавій формі, сприяючи кращому розумінню дієприслівникових зворотів. Вона також розвиває навички комунікації та роботи в команді.

Наступний різновид – рольова гра, за визначенням Н. Ковальнової – це «простий і натуральний спосіб пізнання людиною навколишньої дійсності, найбільш доступний шлях до оволодіння знаннями, уміннями та навичками» [20, с. 156]. Цей різновид ігор доцільний для більшості навчальних предметів. На прикладі вивчення іноземної мови Н. Петровська [32] наголошує, що рольова гра має численні переваги. По-перше, вона сприяє формуванню комунікативних навичок здобувачів освіти, оскільки вони мають можливість вживати іноземну мову у життєвих ситуаціях, що наближені до реальних. Під час гри учні використовують мову для взаємодії та спілкування, що допомагає вдосконалити їхні навички говоріння, розуміння та реакції на мовні події.

По-друге, рольова гра активізує інтерес до навчання. На відміну від «монотонного виконання граматичних і лексичних вправ або читання нецікавих текстів, гра робить навчання більш захопливим» [32, с. 132] і заохочує здобувачів освіти брати активну участь у процесі.

По-третє, рольова гра сприяє розвитку певних якостей особистості. Вона допомагає учням краще «розуміти соціокультурний контекст, в якому використовується мова» [2, с. 63], і розвивати навички адаптації до різних ситуацій. Також гра сприяє розвитку активної життєвої позиції здобувача

освіти в колективі та суспільстві, оскільки вона вимагає співпраці, комунікації та розв'язання завдань у групі.

Рольові ігри в сучасному навчальному процесі вивчення української мови вважаються одним із найбільш ефективних методів [43, с. 100]. Важливо, що під час рольових ігор учасники відтворюють ситуації, які схожі на реальне спілкування. Кожен учасник гри отримує роль, яку він має виконати відповідно до заданої комунікативної ситуації.

З методичного погляду рольові ігри в навчанні активізують мовні, комунікативні, мисленнєві та діяльнісні навички учнів, що сприяє підвищенню їхньої мотивації та інтересу до предмету.

Отже, рольова гра має значний потенціал у вивченні шкільних предметів та сприяє активній участі здобувачів освіти в навчальному процесі й спрямована на засвоєння знань і вмінь у формі імітації реальних ситуацій та ролей.

У наш час актуальності набувають онлайн-ігри, які часто стимулюють навчальний інтерес учнів під час вивчення української мови. Українські дослідниці І. Космідайло, Ю. Набок-Бабенко та Т. Резнік аналізують сервіс LearningApps.org, що є важливим інструментом для створення та використання інтерактивних онлайн-ігор на уроках української мови. Цей сервіс користується популярністю серед українських вчителів завдяки своєму зручному українськомовному інтерфейсу та доступності [21, с. 229]. Потрібно наголосити, що LearningApps.org дозволяє створювати ігри, колекції ігор та використовувати вже наявні вправи, а також налаштовувати їх для потреб конкретного уроку чи класу.

До найбільш продуктивних і цікавих ігор, які можна створювати за допомогою LearningApps.org, І. Космідайло, Ю. Набок-Бабенко та Т. Резнік [21, с. 223–236], зараховують:

1. «Знайти пару». Ця гра може комбінувати текст, графіку, аудіо- та

відеоматеріали. Вона дає можливість створювати завдання, де здобувачі освіти повинні знайти пару для певних об'єктів, які можуть бути мовними явищами, словами, термінами тощо.

2. «Класифікація». Ця вправа сприяє розрізненню та групуванню об'єктів за певними критеріями, що сприяє кращому розумінню та організації інформації.

3. «Вільна текстова відповідь». У цій вправі учні можуть відповідати текстово на питання чи виконувати завдання, що потребують письмової відповіді.

4. «Заповнити пропуски», – за умовою здобувачі освіти повинні доповнити речення чи текст, вставляючи відсутні слова, словосполучення чи фрази.

5. Вправа «Пазл» уможливує створення завдань, де учням потрібно скласти різні елементи разом, формуючи змістовний текст чи послідовність.

6. «Таблиця відповідностей» – у цій вправі можна створити завдання, на встановлення відповідності між різними парами об'єктів чи понять.

7. «Аудіо- та відеоконтент». Додавання аудіо- та відеоматеріалів зробить вправи більш цікавими та інтерактивними, і сприятиме розвитку аудіальних та візуальних навичок учнів.

У свою чергу варто згадати і про метод «мозкового штурму», що є дуже ефективним способом розв'язання актуальних проблем на уроках української мови за короткий проміжок часу. Основна ідея цього методу полягає в тому, щоб швидко та інтенсивно генерувати якнайбільше ідей, обговорювати їх та класифікувати для подальшого використання.

Основна перевага методу мозкового штурму полягає в тому, що він стимулює творчий процес та сприяє генерації різноманітних ідей. Учасники можуть вільно висловлювати свої думки та перспективи щодо вирішення проблеми, що сприяє більш глибокому розумінню ситуації.

Урок української мови, який проводиться з використанням методу мозкового штурму, має на меті активізувати учнів та зробити процес навчання

цікавим і пізнавальним. Як радить О. Волошина, перед початком уроку важливо визначити тему та завдання, які потрібно буде розглянути та дослідити під час заняття. Також важливо обґрунтувати, чому ця проблематика є актуальною для здобувачів освіти і як вона пов'язана з їхньою повсякденною мовною практикою [5, с. 31].

Перед початком мозкового штурму вчитель визначає мету уроку та очікувану результативність. Учні повинні зрозуміти, що завдання необхідно вирішити в колективі та спільно знайти оптимальні варіанти вирішення мовних завдань. Правила роботи в команді та проведення мозкового штурму вчитель чітко пояснює здобувачам освіти. Спільні інтелектуальні зусилля та взаємодія важливі для успішного виконання завдань.

Завдання, яке розглядається під час використання методу мозкового штурму, має бути актуальним і практично значущим для учнів, базуватися на їхній теоретичній підготовці та викликати активний інтерес учнів до мовних явищ.

Щодо організаційних моментів, то під час проведення заняття із застосуванням методу мозкового штурму учні можуть або працювати всі разом або розподілятися на такі групи, як генератори ідей та аналітики ідей [22, с. 137]. Додамо, що розподіл здобувачів освіти на ці групи варто робити, враховуючи їхні особисті побажання та забезпечуючи рівномірну кількість учасників у кожній групі.

Група «генераторів ідей» – це учні з творчими здібностями, креативним мисленням, активністю, які вміють висувати нестандартні ідеї та варіанти вирішення завдань. Їм доручають за короткий час запропонувати якнайбільше варіантів вирішення поставленого завдання. Перед початком заняття надавач освітніх послуг повинен ознайомити учнів з групи «генераторів ідей» з такими правилами, як заборона на домінування будь-кого із членів групи, заборона на повторення вже висловлених варіантів рішень завдання, заохочення висловлювати якнайбільше можливих пропозицій щодо розв'язання запропонованого завдання. Такий підхід до роботи допомагає стимулювати

творчий потенціал здобувачів освіти, розвиває їхні аналітичні та генеративні навички та сприяє більш швидкому та ефективному знаходженню рішень на заняттях.

Учні з групи аналітиків ідей відіграють важливу роль у методі мозкового штурму. Після того, як група генераторів ідей запропонувала багато різних варіантів рішень завдання, група аналітиків ідей отримує завдання обрати оптимальний варіант з усієї кількості ідей. До цієї групи відбирають учнів, які відзначаються аналітичним мисленням та здатністю ретельно оцінювати всі можливі варіанти. Вони повинні здійснити аналіз і порівняння всіх запропонованих ідей, визначити їхні переваги та недоліки, а потім обрати той, який найкраще відповідає поставленій меті та завданню. Загалом співпраця між групами генераторів ідей і аналітиків ідей допомагає знайти баланс між творчістю та логікою під час розв'язання завдань і сприяє вибору оптимальних рішень для подальшої роботи або вирішення конкретних проблем.

До прикладу, в 11-му класі під час вивчення дієслова можна використати метод мозкового штурму на тему: «Що нині означає «жити красиво»?». Спочатку, педагог має дати трохи часу на підготовку, щоб зібрати ідеї та ключові слова, пов'язані з поняттям «жити красиво». Учні можуть запропонувати такі ключові слова: вийти заміж/одружитися, мати свою справу, подорожувати, розвивати хобі, займатися спортом, дружити та будувати здорові стосунки з оточенням.

Після цього здобувачі освіти повинні запропонувати максимальну кількість речень із дієсловами про те, що таке у нас час жити красиво. Тобто жити красиво – це: вийти заміж або одружитися; доглядати за домашніми улюбленцями; кататися на лижах/ковзанах тощо; займатися спортом; досягати висот у своїй справі; подорожувати до Європи та Америки; – відкривати для себе нові розваги та хобі; постійно розвиватися як особистість та підтримувати стосунки з друзями та оточенням.

Для педагога при цьому важливо створити атмосферу, в якій учні відчують можливість вільно висловлювати свої думки та ідеї без страху

перед критикою. Важливо пояснити учням правила роботи під час мозкового штурму, такі як заборона на домінування одного учасника, пошук найбільшої кількості варіантів, обмін ідеями. Також необхідно залучити всіх учнів до процесу мозкового штурму, наділивши їх різними ролями, наприклад, генератори ідей й аналітики ідей. А після мозкового штурму треба спонукати учнів обговорити та обрати найбільш оптимальний варіант вирішення поставленого завдання.

Отже, психолого-педагогічні основи використання інтерактивних методів навчання ґрунтуються на принципі активної участі учнів у процесі здобуття знань, що значно підвищує ефективність навчання. Крім того, інтерактивні методи дозволяють враховувати індивідуальні потреби та інтереси учнів, що робить навчальний процес більш персоналізованим. Це, в свою чергу, підвищує мотивацію учнів, оскільки вони відчують свою причетність до навчання та можуть активно впливати на процес.

1.3. Аналіз сучасного стану використання інтерактивних вправ в освітньо-виховному процесі

В сучасних умовах реформування освіти важливого значення набувають методи та підходи, які активізують пізнавальну діяльність учнів, підвищують їхню мотивацію та сприяють розвитку критичного мислення. Автори підручників з української мови для 5-11 класів пропонують використовувати інтерактивні вправи, які сприяють залученню учнів у навчальний процес, розвивають навички співпраці, комунікації та самостійного мислення. Інтерактивні вправи, що включають обговорення, дискусії, рольові ігри та колективні проекти, допомагають формувати не лише мовні компетентності, але й соціальні, що є важливим у процесі становлення особистості учня.

Аналіз сучасного стану використання інтерактивних вправ в освітньо-виховному процесі свідчить про їх значний потенціал у розвитку особистісно-

орієнтованого навчання. Інтерактивні методи сприяють посиленню активної участі учнів у навчанні, забезпечуючи комфортну атмосферу для висловлення власних думок та творчого підходу до вирішення завдань. Проте, ефективне використання інтерактивних вправ залежить від підготовленості педагога, його вміння організувати навчальний процес таким чином, щоб інтерактивні завдання відповідали навчальним цілям і рівню підготовки учнів.

Інтерактивні завдання використовуються у підручнику з української мови для 5 класу Н. Голуб, О. Горошкіної [10]. Пропоновані завдання виконують важливу роль у формуванні комунікативних навичок учнів, стимулюючи активну участь у процесі навчання та розвитку навичок соціальної взаємодії. Наприклад, у параграфі 83 «Правила гарного співрозмовника / гарної співрозмовниці» пропонуються інтерактивні вправи, що спрямовані на формування в учнів уміння спілкуватися ефективно. Учням пропонується разом з'ясувати значення слова «гарний співрозмовник» і «гарна співрозмовниця», відповідаючи на питання про те, які допомагають бути приємним і цікавим співрозмовником. Запитання «Кожному / кожній з нас хочеться почути, що з нами цікаво й корисно спілкуватися. Як цього досягти?» виступає як інструмент розвитку критичного мислення, допомагаючи учням осмислити важливість емпатії, увагу до співрозмовника і вміння виявляти повагу під час комунікації. Учитель пропонує дітям ознайомитись із фразами: «Виявляйте щирий інтерес до інших людей», «Звертайтеся до людей на ім'я якомога частіше», що нагадують учням про оцінку та належну соціальну поведінку, тим самим сприяючи моральному вихованню через мовний матеріал. Залучення учнів до рефлексії через заклики на кшталт «Кожному з нами хочеться почути, що з нами цікаво й корисно спілкуватися» підкреслює особистісний підхід до вивчення матеріалу, орієнтований на розвиток самооцінки та розуміння важливості зворотного зв'язку в комунікації. Отже, учні не тільки опановують основи лексики та граматики, але й формують уявлення про ефективну комунікацію як важливий елемент соціалізації.

У підручнику для 6-го класу Н. Голуб та О. Горошкіної параграф «Числівники кількісні і порядкові, прості, складні та складені» [9, с. 155] передбачає складання речень із числівниками. Для цього пропонуємо використати інтерактивний метод «Лабіринт числівників», в який реалізовується наступним чином. Учням роздають аркуші із числівниками та словосполученнями. Задача полягає в уважному вивченні та розумінні, як числівники використовуються в різних контекстах. Словосполучення можна використати із підручника [9, с. 155].

Для порівняння, підручник «Українська мова» (О.В. Заболотний, В.В. Заболотний) за 7 клас містить певні завдання із використанням інтерактивних технологій. Наприклад, подано завдання попрацювати у парах над визначенням серед поданих слів дієприкметників та дієприслівників [16, с 18]. З одного боку, знаходження потрібних форм дієслів із поданого переліку дозволяє учням розширити свій лексичний запас та водночас вивчати граматичні конструкції, створюючи дієприкметники та дієприслівники, з іншого боку, учасники не просто аналізують слова, а створюють їхні похідні форми, що вимагає від них володіння граматичними правилами. Крім цього, треба наголосити, що кожна пара працює як єдина команда, взаємодіючи та порівнюючи свої результати, що є важливо у контексті розвитку комунікаційних та колективних навичок. Тобто у цілому використання інтерактивного методу дозволяє учням творчо підходити до вивчення матеріалу, що сприяє зацікавленості та активному засвоєнню.

У підручнику для 8 класу (автора О. Авраменко) перед учнями стоїть наступне завдання: «Переглянути відео «Найвищий рівнинний водоспад України». Висловіть свої враження від побаченого двома-трьома реченнями. Підкресліть у них по одному словосполученню» [1, с. 32]. Це завдання покращує не лише розвиток мовних, але й аналітичних навичок. Тобто такий підхід активізує пізнавальну діяльність, заохочуючи школярів використовувати різні джерела інформації для самостійного дослідження теми. З іншого боку, це також стимулює учнів формулювати свої думки

лаконічно, водночас підсилюючи вміння знаходити та виділяти ключові словосполучення.

Отже, запропоноване завдання демонструє багатофункціональний підхід, поєднуючи пізнавальні, дослідницькі та мовні цілі. Учні, виконуючи таку вправу, навчаються самостійно аналізувати відеоматеріал, синтезувати власні враження й формулювати їх в академічному стилі. З іншого боку, бачимо, що інтерактивне навчання українською мовою забезпечує ефективний підхід до формування комунікативних навичок, активного залучення учнів у процес навчання та розвитку критичного мислення.

Аналіз інтерактивних завдань у підручнику з української мови для 10 класу (автори О. та В. Заболотні, рівень стандарту) демонструє залучення учнів до дослідницької та комунікативної діяльності. Підручник містить низку завдань, орієнтованих на розвиток критичного мислення, на обмін інформацією та розвиток навичок співпраці. Скажімо, автор з допомогою завдання «Поспілкуйтеся: Яку роль у нашому житті погіршують словники? Чи варто відмовлятися від їхніх паперових версій? Чи дійсно, на вашу думку, через кілька років лексикографічні джерела будуть лише в електронному форматі?» [17, с. 5] підіймає питання про роль словників у сучасному світі, майбутнє паперових видань та можливу повну цифровізацію лексикографічних ресурсів. Завдання передбачає відкрите обговорення, у ході якого учні мають сформулювати свою точку зору, враховуючи сучасні тенденції у сфері лексикографії та технологій. Це завдання також розвиває усне мовлення та вміння аналітично мислити, необхідно оцінити можливість наслідки технологічного розвитку для культурної сфери.

Як бачимо, методи інтерактивного навчання спрямовані на те, щоб забезпечити можливість обговорення та розв'язання проблем, які допомагають під час вивчення мови. Вони ґрунтуються на діалогічній взаємодії, яка виходить за межі звичайного пасивного сприйняття інформації, сприяючи глибшому усвідомленню та практичному застосуванню набутих знань. Використання інтерактивних методів дозволяє створити ситуацію, яка

максимально наближена до реальних, завдяки чому учні розвивають навички, які є актуальними та затребуваними в суспільстві.

Завдання із цього ж підручника «Попрацюйте в парах. Кожному пропонується відшукати в різних довідкових виданнях інформацію про мову, якою використовується найбільша кількість носіїв, і скласти рейтинг найпоширеніших мов світу, прийнявши кількість людей, які розмовляють цією мовою. Порівняйте знайдену інформацію та складені рейтинги. Висловіть припущення про достовірність наявної інформації, спільно виявіть друге місце й прогаліни» [17, с. 6] орієнтоване на розвиток в учнів навичок дослідницької діяльності, що реалізується через пошук інформації про найпоширеніші мови світу та складання відповідного рейтингу. Учні пропонується самостійно звертатися до різних довідкових видань, а спільне обговорення знайденої інформації сприяє розвитку навичок критичної оцінки. У цілому такий підхід спонукає учнів до командної роботи, а також сприяє формуванню навичок аналітичного мислення.

Розглянемо інтерактивні завдання в підручнику «Українська мова (рівень стандарту)» для 11 класу (Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, В. І. Новосолова) [47]. Скажімо, завдання на с. 5 пропонує учням об'єднатися в групу для дослідження теми мовної стійкості та підготовки проекту: «Приклади мовної стійкості в художній літературі й українському кіно» [47, с. 5]. Для того, аби його виконати, учнів просять «знайти більше інформації про мовну стійкість у літературі й кінематографії», що покращує дослідницькі навички та вміння працювати зі інформацією, розвиваючи здатність учнів аргументовано представити матеріал у рамках проекту. Це завдання також забезпечує співпрацю в групі, що сприяє розвитку навичок комунікації, дозволяючи учням обмінюватися думками тощо.

Для порівняння, у ході завдання 26 учнів мають об'єднатися в пари, щоб придумати й записати речення, де задані слова слугували б метонімією: «Мандрівка, стадіон, шовк, кошик, бронза, капелюшок» [47, с. 12]. Виконання цієї вправи вимагає від учнів знань про стилістичні засоби мови, зокрема

метонімію, і стимулює креативність, після чого учні мають розвивати ці знання на практиці. Завдяки такій творчій діяльності учні глибше розуміють стилістичні механізми мови та покращують навички використання художніх засобів.

Натомість інтерактивне завдання на с. 15 того ж підручника передбачає роботу в парах, де учні мають скласти діалог із використанням афоризмів. Завдання «Об'єднайтеся в пари. Складіть діалог, використавши в ньому один із афоризмів» [47, с. 15] дозволяє учням розвинути навички усного мовлення, побудови діалогічного висловлювання та ефективної комунікації.

Привертає увагу також завдання 38 на с. 15, яке заохочує до аналізу тексту та обговорення етичних проблем: «Сформулюйте проблему, порушену в тексті, й ваше ставлення до неї. Висловіть припущення (гіпотезу) про те, як розв'язати її. Із якими міркуваннями ви згодні, а які ви переформулювали б?» [47, с. 15]. Мета цього завдання додатково вплинути на моральні аспекти комунікації, а також допомогти учням осмислити важливість правдивості у мовленні.

Таким чином, завдання в підручнику формують усебічну мовну підготовку учнів, розвиваючи їх здатність до аналітичного і критичного мислення, що виявляється в глибокому осмисленні мовних і комунікативних явищ. Інтерактивний підхід досягає рівня успішності учнів, робить навчання більш значущим і наближеним

Узагальнюючи, форми інтерактивного навчання українською мовою є різноманітними і можуть варіювати залежно від навчальної мети, вікових особливостей учнів та змісту навчального матеріалу. Найпоширенішими є робота у парах або групах, дискусії, рольові ігри та проекти, які формують знання учнів про ефективну комунікацію та сприяють розвитку лексичних, граматичних, стилістичних та інших навичок. На практиці інтерактивне навчання спонукає учнів до обміну ідеями, досвідом і пропонує можливість обговорення конкретних мовних ситуацій.

Висновки до розділу 1

Інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у сучасній освіті. Вони відрізняються від традиційних лекційних форм навчання тим, що активно залучають учнів до процесу навчання та сприяють активному спілкуванню й обміну ідеями. Насамперед інтерактивні методи дають можливість здобувачам освіти брати активну участь у навчальному процесі. Замість пасивного слухання лекцій, вони можуть активно ставити запитання, висловлювати свої думки та взаємодіяти з іншими учнями, що робить навчання більш цікавим та стимулює інтерес до предмета.

Здобувачі освіти можуть обговорювати концепції, вирішувати завдання та застосовувати знання на практиці, що сприяє глибшому розумінню й запам'ятовуванню інформації. Інтерактивні методи навчання стимулюють критичне мислення учнів, розвивають вміння аналізувати й оцінювати інформацію, порівнювати різні погляди на ту чи іншу проблему та приймати обґрунтовані рішення, що важливо не лише у шкільному навчанні, але й в реальному житті.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 10-11 КЛАСАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Огляд електронних освітніх ресурсів для використання інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах ЗЗСО

Аналіз використання електронних освітніх ресурсів (ЕР) на уроках української мови в 10-11 класах закладів загальної середньої освіти свідчить про значний потенціал для підвищення ефективності навчання та розвитку учнів. Інтерактивні завдання, які застосовуються за допомогою ЕР, здатні урізноманітнити педагогічні підходи, розширити спектр навчальних видів діяльності й активізувати увагу учнів. Підготовка матеріалів у форматі презентацій, побудова схем і таблиць дозволяє не тільки естетично оформити навчальний матеріал, а й заощадити час, створюючи ефективні й привабливі візуальні опори для учнів.

Використання інтерактивних вправ, таких як кросворди, ілюстрації, малюнки, тестові завдання та інші цікаві форми, сприяє підвищенню інтересу до вивчення української мови. Крім того, завдання з можливістю автоматизованої перевірки забезпечують своєчасний зворотний зв'язок і формують орфографічну пильність, зосереджуючи увагу учнів на деталях, що важливо для закріплення орфографічних навичок.

ЕР можна використовувати на різних етапах уроку: під час орфографічної розминки, при закріпленні нової теми та для проведення самостійних робіт. При цьому електронні засоби виступають водночас у ролі вчителя, навчального інструменту та об'єкта пізнання, забезпечуючи інтерактивне середовище для освоєння навчального матеріалу.

Серед основних дидактичних функцій ЕР виділяються такі, як пізнавальна, розвивальна, дослідницька та комунікативна. Розглянемо їх детальніше:

1. Пізнавальна функція, зокрема, полягає у здатності надавати доступ до необмеженого обсягу інформації з різних джерел, як з власної бази даних, так і з інтернету.
2. Розвивальна функція забезпечується завдяки роботі з інтерактивними програмами, що стимулюють розвиток пізнавальних процесів: сприйняття, логічного мислення, пам'яті та уваги.
3. Дослідницька функція ЕР відкриває можливість учням брати участь у пошукових групах, конкурсах, виконувати творчі роботи й створювати власні проекти, сприяючи розвитку дослідницьких навичок.
4. Комунікативна функція допомагає формувати комунікативні здібності учнів, стимулює їх до обміну інформацією та формування власних позицій через знайомство з різними науковими поглядами, забезпечуючи відповідну віртуальну взаємодію з науковою спільнотою [31].

Сучасні електронні лексикографічні ресурси, розроблені для підтримки викладання української мови, відкривають нові можливості для інтеграції інтерактивних вправ у навчальний процес у старших класах загальної середньої освіти. Переваги використання електронних словників та енциклопедій над друкованими аналогами є очевидними завдяки широким функціональним можливостям, що включають пошук, обробку та аналіз мовного матеріалу в різноманітних форматах.

Одним із найбільш цінних ресурсів для учнів і вчителів є «Великий тлумачний словник сучасної української мови» [7], представлений на веб-порталі <https://www.slovnuk.ua/>; він містить понад 130 000 тлумачень та додаткову лексику, що сприяє формуванню тематичної мовної компетенції.

Інтерактивні функції на сайті, а саме: «Звертання», «Транслітерація», «Новий правопис», та «Словникарня» (рис. 2.1.), надають учням можливість швидко орієнтуватися в сучасній мовній нормі.

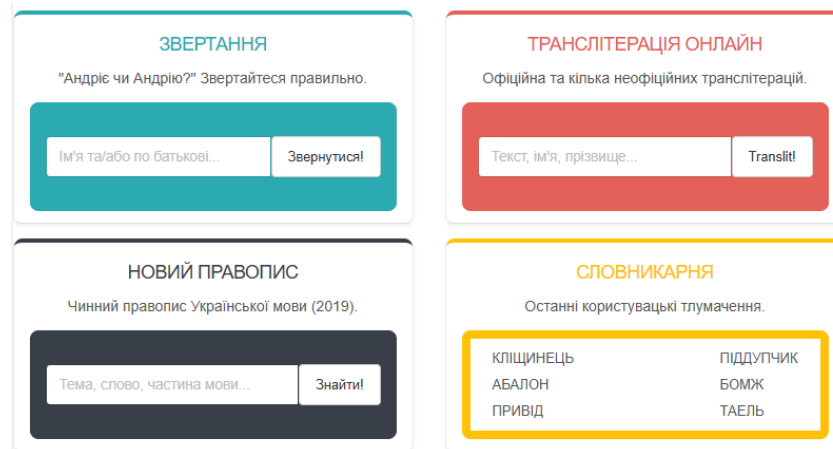

Рис. 2.1. Сервіс «Slovnyk.ua»

Варто додати, що сервіс «Звертання» пропонує варіанти звертань із 2600 іменами й по батькові, що важливо для формування етикетних навичок, «Транслітерація» здійснює паспортну транслітерацію згідно з вимогами Кабінету Міністрів України, а «Новий правопис» допомагає уникати помилок, що сприяє формуванню нормативної культури мови.

Ще одним цікавим ресурсом є програма «Словники України» (<http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>), створена Українським мовно-інформаційним фондом, яка об'єднує п'ять академічних словників: орфографічний, орфоепічний, синонімічний, антонімічний та фразеологічний. Доступність цих словників в електронному форматі надає учням і вчителям можливість здійснювати пошук близько 257 тисяч слів української мови, зокрема отримувати точну інформацію про вимову, наголоси та граматичні форми, що є особливо важливим для опрацювання мовних вправ і закріплення орфоепічних і орфографічних норм.

Лінгвістичний портал Mova.info [26] пропонує старшокласникам і вчителям української мови широкі можливості для вдосконалення мовної компетентності та розвитку критичного мислення. Портал містить різноматичні лінгвістичні ігри, що слугують навчальними, розвивальними

та виховними інструментами, стимулюючи пізнавальну діяльність і зміцнюючи знання культурних та соціальних аспектів української мови. Завдяки інтерактивним мовним ресурсам учні можуть працювати з такими електронними словниками, як словник новітніх термінів, словник мови Т. Шевченка, граматичний словник словозміни, семантичний словник і лінгвістична енциклопедія, що сприяє формуванню та поглибленню їхнього мовного тезаурусу.

Завдяки таким платформам, як LearningApps.org [56], учителі можуть значно урізноманітнити освітній процес, застосовуючи інноваційні підходи до викладання (рис. 2.2.). Інтерактивні вправи, що пропонуються цим ресурсом, стають цінним інструментом для підготовки учнів до національного мультипредметного тесту (НМТ), адже вони сприяють закріпленню та систематизації знань з орфографії, пунктуації, граматики, фонетики та орфоєпії.

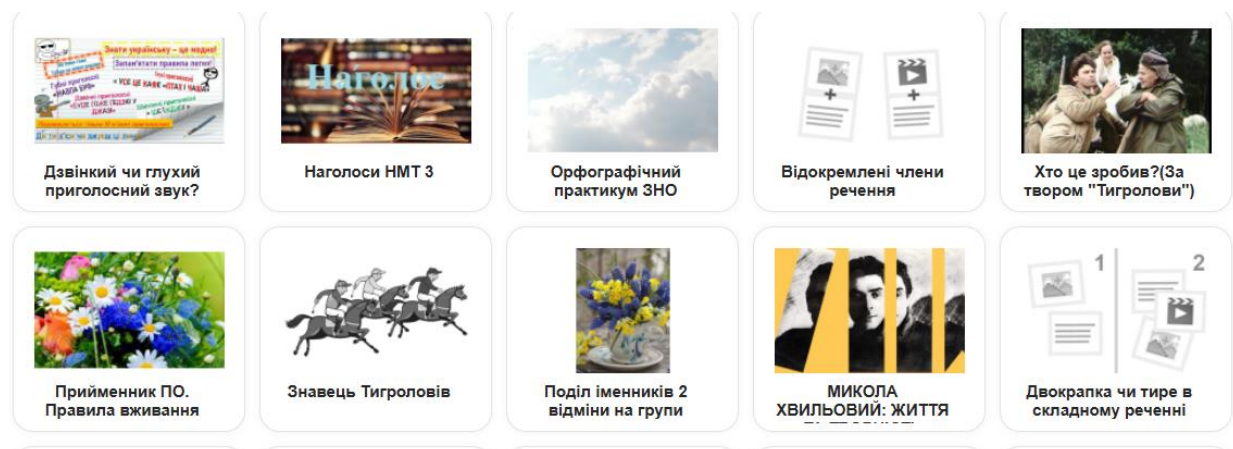

Рис. 2.2. Приклад вправ ресурсу LearningApps.org для 11 класу

На платформі доступні вправи, спрямовані на розвиток навичок правильного вживання наголосів [56], які є складовою підготовки до ЗНО, оскільки допомагають удосконалювати орфоепічні знання та зменшувати типові помилки у вимові. Крім того, інтерактивні вправи з орфографії дають змогу учням практикувати написання слів відповідно до правописних норм, що є основою для формування мовленнєвої грамотності. Вивчення орфографії за допомогою таких завдань забезпечує поступове та ґрунтовне засвоєння

правил правопису, що особливо важливо для абітурієнтів, які готуються до оцінювання мовної компетенції. Поряд із цим, граматичні завдання на платформі зосереджені на правильному вживанні відмінкових форм іменників та прийменників, що сприяє розвитку синтаксичної грамотності, навичок побудови складних речень і вдосконаленню мовленнєвої культури загалом. Такі завдання допомагають учням зрозуміти структурні особливості української мови та розвивають уміння розпізнавати та коригувати граматичні помилки.

Платформа також містить вправи з пунктуації, зокрема завдання на правильне використання розділових знаків у складних реченнях [56], що сприяє розвитку синтаксичних навичок та покращує здатність до адекватного членування тексту. Завдяки таким вправам учні набувають практичних навичок з розмежування двокрапки, тире та інших розділових знаків, що забезпечує глибше розуміння принципів синтаксичної організації тексту.

Привертає увагу Національна платформа з вивчення української мови [30], створена Міністерством культури та інформаційної політики України, яка інтеграції різноманітні онлайн-ресурси, мобільні додатки та офлайн-матеріали (рис. 2.3.).

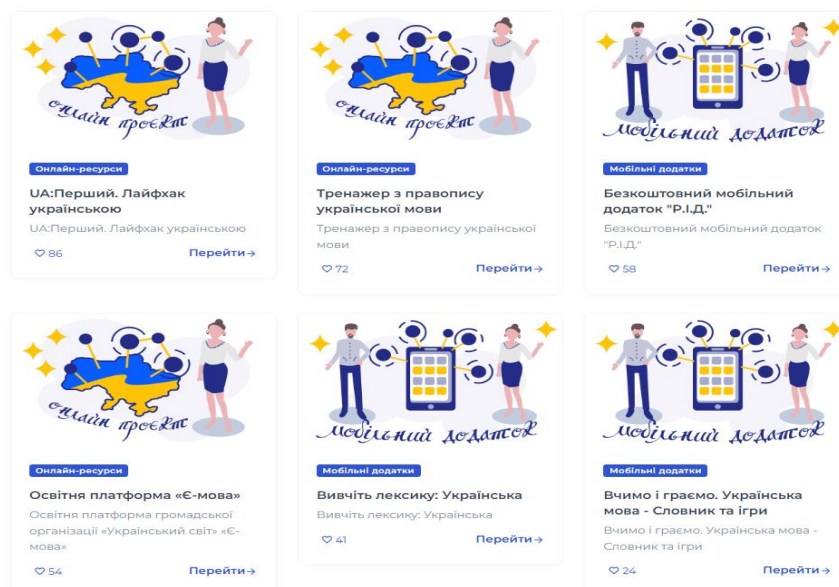

Рис. 2.3. Приклад ресурсів Національної платформи з вивчення української мови

Серед онлайн-ресурсів платформи на уроках української мови у 10-11 класах доцільними є «Лайфхак українською» від UA:Перший, що надає корисні поради щодо правильного вживання українських слів і конструкцій, розширюючи мовні знання аудиторії в інтерактивній формі.

Ще один популярний ресурс Національної платформи з вивчення української мови – «Тренажер з правопису української мови», який пропонує практичні завдання для вдосконалення орфографії та пунктуації, що є надзвичайно важливим для формування грамотного мовлення. Для порівняння, освітня платформа «Є-мова», ініційована громадською організацією «Український світ» [30], надає структуровані уроки, що спрямовані на підвищення мовної компетенції та включає тестові завдання, практичні вправи, а також інтерактивні елементи, що сприяють швидкому засвоєнню матеріалу.

Мобільні додатки є також важливим на сьогодні компонентом платформи, адже дозволяють користувачам навчатися в будь-який час і в будь-якому місці. Додаток «Р.І.Д.» пропонує безкоштовний доступ до матеріалів для розвитку мовлення, зокрема через лексичні та граматичні вправи.

Такі додатки, як «Вчимо і граємо» та «Просто вивчай українську мову» [30] комбінують освітні завдання з елементами гри, що стимулює інтерес до навчання і полегшує процес засвоєння нових слів та правил. Наприклад, додаток «Вчимо і граємо» містить словник і гру для тренування лексики, а додаток «Mondly» пропонує інтерактивні уроки з використанням віртуального репетитора, що допомагає користувачам вдосконалювати навички розмовної мови.

Таке комплексне об'єднання ресурсів на платформі сприяє підвищенню доступності української мови для широкої аудиторії, роблячи навчання зручним та інтерактивним. Користувачі мають змогу вибирати між різними формами навчання – від перегляду відеоуроків до використання тренажерів та мобільних додатків, що дозволяє адаптувати процес опанування мови до особистих потреб та рівня підготовки.

Дещо схожим за своєю специфікою є й каталог електронних освітніх ресурсів [19], що представляє собою інноваційний освітній ресурс, орієнтований на забезпечення педагогів, учнів та батьків різноманітними матеріалами для вдосконалення освітнього процесу. Його функціональне призначення полягає у сприянні обміну кращими педагогічними практиками та напрацюваннями серед освітян, що мають безпосередній досвід роботи в школі. Ресурс відкритий для користувачів, що дозволяє педагогам активно долучатися до створення та вдосконалення контенту, зокрема, презентацій, відеоуроків, конспектів тощо.

Особлива увага приділяється дидактичним матеріалам, орієнтованим на учнів старших класів, зокрема 10–11 класів, для поглибленого вивчення української мови. Каталог надає доступ до матеріалів з таких тем, як «Діалектні слова», «Застарілі слова. Неологізми», «Стилістично нейтральна лексика. Емоційно забарвлені слова» тощо, що сприяє не лише засвоєнню лексичних та стилістичних особливостей української мови, але й формуванню навичок мовної компетентності, важливих для сучасних школярів. Крім цього, ресурс також виконує функцію накопичувача педагогічних здобутків, оскільки включає в себе найактуальніші роботи, які відповідають сучасним методичним вимогам і можуть стати основою для створення ефективних навчальних занять. Отже, завдяки широкій різноманітності матеріалів за тематикою та формою подачі, Каталог забезпечує вчителів інструментами для реалізації творчого підходу в навчальному процесі, а також дозволяє інтегрувати інноваційні методи, що сприяють залученню учнів до вивчення української мови на більш високому рівні.

Вважаємо, що YouTube також є потужним освітнім інструментом для вчителів української мови, що дозволяє створювати та використовувати інтерактивні вправи, збагачуючи традиційний навчальний процес та адаптуючи його до потреб сучасних учнів. На YouTube розміщено безліч каналів, орієнтованих на навчання української мови, які пропонують пояснення граматичних правил, вправи для закріплення знань, а також

розвивають навички орфографії, пунктуації та стилістики. Зокрема, такі канали, як «Освіторія», «На урок» та «EdEra» містять структуровані уроки з української мови, де використовуються сучасні методики викладання, що включають інтерактивні підходи. Відеоматеріали на таких каналах допомагають учням глибше зрозуміти та засвоїти складні теми, які потребують додаткового пояснення або візуальної підтримки.

Окрім навчальних каналів, YouTube також дозволяє вчителям створювати власний контент, адаптований під потреби конкретного класу чи учнів. Наприклад, вчителі можуть записувати короткі відеоуроки з поясненнями та прикладами, котрі учні переглядатимуть у зручний для них час. Це відкриває можливості для гнучкого формату навчання, дозволяючи учням вивчати матеріал самостійно або використовувати його для підготовки до уроків і виконання домашніх завдань. Зрештою, інтерактивні завдання на основі матеріалів із YouTube, зокрема відео з питаннями для самоперевірки, тестові завдання, а також квести та челенджі, які учні виконують після перегляду, дозволяють навчальному процесу стати більш інтерактивним та мотивуючим.

Отже, електронні освітні ресурси для використання інтерактивних вправ на уроках української мови у 10–11 класах є потужним інструментом, що сприяє вдосконаленню мовної компетентності учнів та урізноманітненню навчального процесу. Вони забезпечують вчителям широкий доступ до мультимедійних матеріалів, що включають презентації, відеоуроки, інтерактивні тренажери, словники та мобільні додатки. Застосування таких ресурсів дозволяє проводити навчання в більш доступному, візуально привабливому та гнучкому форматі, сприяючи активному залученню учнів до вивчення української мови.

2.2. Підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі на уроках української мови в ЗЗСО

Підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі на уроках української мови є важливою складовою у модернізації освіти. Процес підготовки передбачає не лише освоєння нових методів і технологій, а й формування відповідного професійного мислення та готовності до змін у педагогічній практиці.

Н. Дималє слушно наголошує, що «використання інтерактивних методів у педагогічному процесі спонукає викладача до постійної творчості, мотивує його креативність та прагнення до вдосконалення, заохочує до професійного зростання, розвитку» [13, с. 124]. Для того, аби якісно підготуватися до уроку із використанням інтерактивних технологій, необхідно осягнути педагогічну та методичну функції інформаційних технологій. Тому першочерговим завданням є формування підходів, які дозволяють інтегрувати технології для підвищення якості освітнього процесу та максимізації його впливу на розвиток мовленнєвих та комунікативних навичок учнів. Так, інтерактивні технології, зокрема, можуть сприяти більшій різноманітності та адаптивності навчання, що є важливим для досягнення цілей у старших класах. Завдяки впровадженню віртуальних платформ, мультимедійних матеріалів і онлайн-завдань, учитель має можливість:

1. Диверсифікувати форми подання інформації, адаптуючи матеріали до різних стилів навчання та різного рівня зацікавленості учнів, що дозволяє урізноманітнити традиційні методи, що підтримує мотивацію та увагу учнів.

2. Забезпечити урізноманітнення видів навчальних завдань, що включає як роботу з текстами, так і вправи на комунікацію, розвиток критичного мислення, а також створення інтерактивних завдань із застосуванням цифрових ресурсів, які підтримують актуальність знань.

3. Формувати навчальне середовище з елементами ігрового навчання, яке не лише «занурює» учня в ситуацію, близьку до реальних соціальних умов, але й сприяє виробленню мовленнєвих реакцій у таких

умовах. Наприклад, симуляції на платформах дозволяють відтворювати розмовні ситуації або рольові ігри.

4. Забезпечити негайний зворотний зв'язок, що дозволяє учням миттєво побачити результати виконаних завдань та міркувати над правильністю своїх відповідей, стимулюючи рефлексію. Це особливо корисно в електронних тестах, інтерактивних вправах і завданнях, де автоматичний аналіз відповідей допомагає вчителю оперативно скоригувати навчальний процес.

5. Надати можливість повторювати та відтворювати фрагменти навчальної діяльності, що полегшує закріплення матеріалу та відпрацювання правил.

Інтерактивне навчання на уроках української мови, попри свою видиму «легкість», є викликом для вчителя, оскільки вимагає системного підходу до структурування та управління навчальним процесом, що включає ретельну підготовку та уважне моделювання методів роботи з учнями. Основне завдання педагога полягає не лише в забезпеченні формального засвоєння матеріалу, але й у створенні такого навчального середовища, яке стимулює активну участь, підвищує мотивацію та сприяє усвідомленому сприйняттю знань учнями.

Погоджуємося із О. Бойко і Т. Шевченко, що ефективність інтерактивного навчання залежить від таких правил [6, с. 11]:

1. До інтерактивного уроку необхідно готувати учнів заздалегідь, даючи завдання, що стимулюють попередню активність, включно з самостійними завданнями, які учень має виконати до уроку (прочитати матеріал, обміркувати його, здійснити певні записи). Такий підхід дозволяє учням сформулювати базове розуміння теми, на основі якого подальша взаємодія під час уроку буде більш продуктивною.

2. Під час заняття вчитель повинен використовувати лише ті інтерактивні вправи та завдання, які справді допомагають засвоєнню конкретної теми. Завдання мають виконувати роль своєрідного «ключа», що

відкриває доступ до розуміння матеріалу, а не просто додає елементи розважальної діяльності. Крім цього, вибір вправ має базуватися на логіці уроку та чіткій відповідності навчальній меті, що дозволяє уникнути механічного виконання завдань без належного усвідомлення їхнього змісту.

3. Для успішного виконання інтерактивних завдань необхідно забезпечити час для роздумів, щоб учні не виконували їх поверхнево або в ігровій манері, а підходили до завдань серйозно та обмірковували кожен етап виконання. Таким чином формується глибше розуміння змісту матеріалу, а також розвивається вміння самостійно мислити та аргументувати.

4. Збалансованість кількості інтерактивних вправ. Важливо розуміти, що перенасичення уроку інтерактивними завданнями може знизити ефективність навчання, тому О. Бойко і Т. Шевченко рекомендують оптимально використовувати не більше 3–5 інтерактивних вправ на одному уроці [6, с. 13]. У такий спосіб педагог зможе уникнути втоми та перенавантаження учнів, зберігаючи їхню увагу та активність.

5. Після виконання інтерактивних завдань обов'язково варто приділити час для їх детального обговорення та аналізу, звернувши увагу на ключові моменти теми. Обговорення дозволяє не лише закріпити отримані знання, але й пов'язати їх із навчальним матеріалом, що сприяє кращому розумінню і запам'ятовуванню.

6. Проведення швидких опитувань та перевірка домашніх завдань. Важливо, щоб інтерактивні вправи не замінювали основний навчальний матеріал. Урок має містити також традиційні елементи, зокрема швидке опитування для закріплення матеріалу чи перевірку домашніх завдань, які виконуються за межами інтерактивних занять, щоб учні не втрачали навичок роботи з текстом та підручником.

Крім цього, інтерактивні методи навчання вимагають від педагога дотримуватися низки правил. Насамперед треба наголосити, що завдяки інтерактивним підходам учасники навчального процесу розвивають навички чіткого й структурованого висловлювання, аргументування думок та

активного слухання. Важливо усвідомлювати, що кожна думка в такому середовищі має значення, що формує повагу до висловлювань однокласників і сприяє розвитку культури мовлення. Також усі інтерактивні вправи повинні супроводжуватися певними правилами, яких дотримуються учасники, – це заохочує самовираження та навчає висловлюватися лаконічно й ясно, поступово розвиваючи когнітивні навички.

Однак висловлювати свою позицію учні мають за схемою «обдумай – сформулуй – вислови». А розвиток навичок активного слухання підтримує принцип «вислухай – висловися – вслухайся», що допомагає зосередити увагу учасників на важливості діалогу та обміну думками. У ході аргументації учні мають наводити приклади, використовувати докази.

Узагальнюючи напрацювання таких дослідників, як Л. Прокопенко [37], О. Меєрович [29], щодо методичних рекомендації ефективного використання інтерактивних підходів у навчальному процесі, варто відзначити, що основною метою інтерактивного навчання є максимальне залучення учнів до навчальної діяльності, що підвищує рівень активності та сприяє кращому засвоєнню матеріалу:

1. У роботі мають брати участь усі учні, адже участь більшості гарантує різноманітність думок і підходів до виконання завдань, а також забезпечує можливість обміну досвідом.

2. Заохочення активної участі учнів є наступним принципом, що підтримує залученість і мотивацію школярів. Коли учнів активно залучають до обговорень, розв'язання проблем та інших видів взаємодії, вони краще розуміють навчальний матеріал, оскільки активно обмірковують його в контексті практичних ситуацій.

3. Клас необхідно ділити на малі групи, підвищує ефективність роботи. Чисельність учнів впливає на якість взаємодії, адже менша кількість учасників дозволяє кожному активніше брати участь у спільній діяльності, а вчителю – здійснювати ефективний контроль за процесом і рівнем активності.

Натомість велика кількість учасників ускладнює керування процесом і може знижувати загальний рівень залученості.

4. Педагог має поєднувати інтерактивні методи навчання з такими навчальними програмами та освітніми платформами, як-от: На урок, Google Презентації, GoogleJamboard, GoogleForms, LearningApps, LiveWorksheets, MicrosoftForms, MindMeister, Padlet, Wordwall, LearningApps.org, Каталог електронних освітніх ресурсів, он-лайн словники.

Підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій на уроках української мови потребує ретельного планування й розуміння методичної доцільності таких методів. Скажімо, використовуючи метод «Правильні та хибні висловлювання», педагог має на меті навчити учнів критично осмислювати подану інформацію, визначати правильність або хибність тверджень, обґрунтовувати власну позицію і порівнювати свої судження з текстом. Ефективне застосування цього методу вимагає підготовки вчителя до організації навчальної діяльності.

Метод «Правильні та хибні висловлювання» доцільно використовувати за потреби в будь-якій частині уроку. У вступній частині уроку цей метод дозволяє активізувати наявні знання учнів, звертаючи їх увагу на основні поняття теми, що створює підґрунтя для подальшого сприйняття нового матеріалу. В основній частині уроку метод варто спрямувати на більш глибоке занурення. У рефлексивній частині уроку з допомогою методу «Правильні та хибні висловлення» учні демонструють рівень розуміння і здатність застосовувати отримані знання в конкретних ситуаціях.

Спершу вчитель пропонує учням список тверджень, пов'язаних з темою уроку, що стимулює їх до розмірковування та формування особистої позиції. Учні мають позначити кожне твердження як правильне або хибне, використовуючи позначки «+» або «-», що є першою сходинкою до осмислення теми. Після цього учитель запрошує учнів висловити свої аргументи щодо правильності або хибності тверджень – така процедура

підвищує аналітичні здібності учнів, спонукаючи їх обґрунтовувати свої висновки та брати участь у загальній дискусії.

Учні знайомляться з навчальною інформацією за темою уроку і знову оцінюють ті самі твердження. Знову відбувається загальне обговорення. За результатами змісту обговорення та проробленої роботи (порівняльна таблиця, що показує наявні знання учнів з певної теми та відображає рівень здобутих знань учнів на уроці). Також на завершальному етапі уроку обговорення результатів і створення порівняльної таблиці допомагає учням візуалізувати свій прогрес і усвідомити рівень засвоєння нової інформації.

Як бачимо, метод «Правильні та хибні висловлювання» вимагає від учителя комплексної підготовки, спрямованої на організацію навчальної діяльності та формування навичок критичного мислення в учнів.

Педагог, готуючись до заняття з української мови, може інтегрувати інтерактивні онлайн-інструменти, які не лише розширюють можливості навчального процесу, а й сприяють підвищенню мотивації та активності учнів. Завдяки цим інструментам стає можливим урізноманітнити етапи організації уроку, використовуючи інноваційні підходи до подачі матеріалу.

Одним із корисних інструментів є платформа «Ребуси №1», яка дозволяє створювати ребуси або розгадувати вже наявні, що значно підвищує інтерес учнів до теми уроку (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Приклад згенерованого ребуса (відповідь: фразеологізм)

Генератор ребусів надає змогу зашифрувати окремі слова чи навіть речення українською, що може використовуватися як на початковому етапі заняття для ознайомлення з темою, так і під час рефлексії для перевірки засвоєння знань. Додатковою перевагою платформи є довідкова інформація про символи і принципи побудови ребусів, що дозволяє учням краще розуміти логіку їх складання, а також навчає методам розгадування, допомагаючи розвинути аналітичне мислення.

Ще один важливий інструмент – LearningApps – є універсальною платформою для створення інтерактивних навчальних вправ із різноманітних тем, включно з українською мовою. Вчитель може створювати вправи різного типу, наприклад, кросворди, карти знань або завдання на роботу з картами, що дозволяє інтегрувати цей інструмент як у пояснювальній, так і у практичній частині уроку. Завдяки можливості використовувати базу вже готових завдань, розроблених учителями з різних країн, педагог може адаптувати вправи відповідно до навчальної програми та рівня підготовки учнів, або створити власні модулі для індивідуальних чи групових завдань.

Таким чином, інтерактивні інструменти, зокрема «Ребуси №1» і LearningApps, дозволяють зробити уроки української мови більш динамічними та структурованими, а також підвищують залученість учнів у навчальний процес.

2.3. Розробка системи інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах ЗЗСО

Розробка системи інтерактивних вправ на уроках української мови у 10–11 класах передбачає створення комплексу завдань, які забезпечують практичне й глибоке опанування мовних явищ. Оскільки у старших класах вивчення морфологічних норм та явищ набуває особливої важливості, адже дозволяє учням сформувати стійкі граматичні навички та вміння

використовувати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації, то систему інтерактивних вправ варто представити саме на прикладі цього розділу. Викладання морфології в 10–11 класах з використанням інтерактивних вправ сприяє не лише засвоєнню знань, але й розвитку аналітичного мислення, оскільки учні вчаться знаходити закономірності у формоутворенні та вживанні частин мови, розрізняти варіанти норм, адаптуватися до мовних ситуацій залежно від цільової аудиторії та інших факторів.

Вивчення морфології у 10–11 класах відіграє ключову роль у формуванні грамотного мовлення учнів і розумінні ними системності української мови. Саме на цьому етапі старшокласники опановують більш складні аспекти морфологічної системи, що вимагають високого рівня абстрактного мислення та розвиненого мовного аналізу. Морфологічні теми, представлені в програмі старших класів, не лише забезпечують учнів знаннями про окремі частини мови, але й сприяють формуванню мовних навичок, необхідних для побудови граматично правильних і стилістично витриманих висловлювань у письмовій та усній формі.

У 10 класі, відповідно до програми для рівня стандарту [48], навчання морфології зосереджене на вивченні іменника, що охоплює низку лінгвістичних явищ, таких як узгодження роду у складних випадках, вживання паралельних форм родових іменників, а також визначення та відмінювання іменників спільного й подвійного роду, невідмінюваних іменників та аббревіатур. Ці теми підвищують мовну обізнаність учнів щодо можливих варіантів норм уживання різних форм іменників, що є важливим аспектом функціональної грамотності. Опанування морфологічних норм дає змогу старшокласникам уникати помилок, пов'язаних із неправильним відмінюванням іменників, розуміти граматичну правильність та вибір мовних одиниць відповідно до контексту.

У 11 класі, відповідно до програми для рівня стандарту [48], учні продовжують вивчення морфології, зосереджуючись на темах, що

розширюють їхні знання про прикметники, числівники, дієслова та дієприкметники. Програма передбачає вивчення складних випадків узгодження прикметників із іменниками, правила використання числівників та їхнього відмінювання, що є важливим для формування грамотності учнів. Особливу увагу приділяють активним і пасивним дієприкметникам, а також паралельним формам наказового способу, що сприяє кращому розумінню учнями особливостей української граматики. Знання, здобуті у процесі вивчення цих тем, не лише допомагають старшокласникам у практичному застосуванні української мови, а й сприяють їхній готовності до подальшого навчання або професійної діяльності, де вміння правильно та виразно висловлюватися стає необхідністю.

Таким чином, морфологічні теми у 10–11 класах є значущою складовою навчального процесу, спрямованого на вдосконалення мовної культури учнів і розвиток їхніх комунікативних навичок. Поглиблене вивчення морфології допомагає школярам усвідомити багатство й гнучкість української мови, що закладає основи для успішної мовної діяльності та формування свідомого ставлення до використання мовних ресурсів.

Для досягнення системного результату в навчанні морфології в умовах загальноосвітніх шкіл необхідно використовувати завдання, інтегровані у різні методи навчання, зокрема частково-пошуковий метод, діалогічний, ігрові методи та методи з використанням онлайн ресурсів. Коротко вкажемо їх переваги у контексті вивчення морфології. Так, частково-пошуковий метод, завдяки проблемно-пошуковим завданням, допомагає учням самостійно виявляти та вирішувати морфологічні норми, формуючи аналітичні навички та здатність застосовувати знання на практиці.

Натомість дослідницький метод сприяє поглибленому вивченню певних мовних явищ шляхом аналізу конкретних прикладів та порівняння форм різних частин мови, що дає можливість побачити різноманітність морфологічної системи української мови та її зв'язок з іншими мовними рівнями.

Діалогічний метод забезпечує комунікацію у класі між учнями та учнями й педагогом. У ході діалогу учні не тільки обговорюють заявлену проблему, шукаючи актуальне рішення, а й вчаться висловлювати свою позицію та уважно слухати аргументи інших.

У той же час ігрові методи дозволяють зробити процес навчання захопливим і створюють додаткові можливості для засвоєння інформації. Вони сприяють підвищенню мотивації учнів, забезпечують практичне закріплення теоретичних знань через інтерактивні ситуації, які імітують реальне мовне спілкування.

Зрештою, застосування онлайн ресурсів відкриває широкий доступ до додаткових матеріалів, інтерактивних платформ і тренажерів, що дозволяють учням тренувати навички самостійно в позаурочний час, розвиваючи здатність до самоосвіти й використання сучасних інформаційних технологій.

Комплексний характер запропонованих методів дозволяє не тільки оволодіти основами морфології, але й розвинути в учнів важливі для подальшого навчання та життя вміння, такі як комунікативні навички, мовна креативність, аналітичне мислення та здатність адаптуватися до змін у мовних нормах. Ретельно сплановані інтерактивні завдання перетворюють вивчення морфології на цікавий і продуктивний процес, орієнтований на підвищення рівня мовної культури та загальної грамотності.

Використання інтерактивних методів на початку уроку створює атмосферу співпраці та активного включення в навчальний процес, що вкрай важливо для системного вивчення морфологічних явищ. У цьому контексті інтерактивні справи типу «Пригадаймо», «Поміркуймо», «Мозковий штурм» та «Коло думок» стають інструментами, що допомагають учням ефективно опанувати мовні категорії та усвідомлювати їхню значущість в аналізі і створенні висловлювань (частково-пошуковий метод). Наприклад, під час вивчення іменників у 10 класі учням варто запропонувати пригадати визначення іменника та особливості його родових форм. Питання на кшталт «Що таке іменник?», «До яких родів можуть належати іменники?», «Які

іменники називають незмінюваними?» розширюють знання про властивості цієї частини мови та сприяють виробленню навичок самостійного визначення роду незмінюваних слів.

Крім цього, завдання для 10 класу можуть передбачати спостереження над морфологічними ознаками незмінюваних іменників. Прочитання таких іменників, як «поні», «депо», «меню», у поєднанні з пошуком закономірностей у визначенні їхнього роду стимулює дослідницьке мислення. У такий спосіб учні аналізують, як залежить рід незмінюваних іменників від значення слова (тварина чи предмет), обговорюють відмінності між іменниками за типом «торнадо» (вітер) і «салямі» (ковбаса) та роблять висновки про принципи визначення роду в таких випадках. Таким чином, інтерактивна діяльність стає актуальним засобом для повторення.

Щодо вправ цього спектру для 11 класу, то доцільним є, скажімо, «Мозковий штурм» на початку вивчення ступенів порівняння прикметників. Для його проведення варто використовувати питання, на кшталт «Що вам відомо про ступені порівняння прикметників?», «Чи від усіх прикметників можна утворити ступені порівняння?», «Навіщо в українській мові є прикметники вищого й найвищого ступенів порівняння?» та інші. Цей метод налаштовує учнів на пошук прикладів у мовному матеріалі, дозволяючи їм самостійно пригадати вивчене у шкільному курсі української мови.

Не варто забувати про важливість роботи в парах над певними завданнями. Як приклад, педагог може запропонувати 11-класникам поміркувати над впливом однієї особи на стан довкілля / над впливом однієї особи на порятунок тварин тощо із застосуванням прикметників у формі вищого/найвищого ступенів. Використання прислівників у формі ступенів порівняння допомагає учням закріпити розуміння вираження суб'єктивної оцінки, а суспільне обговорення результатів і виділення найбільш оригінальних порад підкреслюють роль конструктивної співпраці в групах, сприяючи формуванню мовної компетентності.

Пошуково-дослідницька робота в умовах профільного навчання морфології стає основою для розвитку самостійності, критичного мислення та творчого підходу до вивчення української мови. Вона сприяє формуванню здатності учнів робити висновки на основі мовних спостережень, а також самостійно застосовувати отримані знання на практиці. Так, дослідницький метод на уроках морфології є важливим джерелом для розвитку пізнавальних та творчих здібностей учнів, оскільки залучає їх до пошукової діяльності, яка забезпечує глибше засвоєння матеріалу через інтерактивні завдання.

Попри те, що дослідницький метод традиційно не є інтерактивним, сучасний підхід дозволяє поєднувати його з інтерактивними елементами, створюючи можливості для підвищення мотивації та активізації пізнавальної діяльності. Лінгводидактика звертає увагу на важливість спільної роботи учнів у парах і групах для поглиблення розуміння мовних явищ та розвитку креативного мислення. Наприклад, для систематизації знань та критичного аналізу у 10 класі пропонується порівняння архаїчних та сучасних форм кличного відмінка іменника. Учитель може запитати, чому форми звернень до осіб, як-от «Олегу» чи «князю», відрізняються у вжитку від сучасних аналогів, що стимулює учнів до дослідження історичних змін у мові.

Пошукові завдання з інтерактивними елементами також сприяють вивченню граматичних змін, зокрема у відмінкових формах іменників жіночого роду (10 клас). Як приклад учитель може запропонувати провести дослідження граматичних змін першої відміни жіночого роду з «-о» чи «-е» у давніх варіантах («доле», «лебеденько») і «ю» у нових («Катрусю»). Завдання можна виконувати із допомогою електронних словників, що дасть змогу учням самостійно робити висновки про еволюцію української мови та її граматичні особливості, що дозволяє глибше розуміти систему сучасної морфології.

Для порівняння, у ході вивчення складних випадків відмінювання числівника в 11 класі учням варто запропонувати виписати з «Книги рекордів України», яка доступна у мережі Інтернет, 5-10 речень зі складеними числівниками та проаналізувати їх вживання.

Діалогічний метод напрочуд актуальний у контексті арсеналу інтерактивних методів; до нього належать дискусії, «круглі столи» та групові обговорення, які у цілому спрямовані на розвиток самостійного мислення, допомагають учням опанувати складні мовні конструкції та відшукати логічні пояснення мовним явищам. Наприклад, у ході вивчення складних випадків узгодження й відмінювання числівника в 11 класі учитель може провести обговорення із учнями на тему «Під час відмінювання яких числівників українці найчастіше допускають помилки?» Як результат, діалогічні форми взаємодії формують стійкий інтерес до вивчення української мови, мотивує учнів до творчого пошуку та активного засвоєння матеріалу, перетворюючи урок на майданчик для самовираження та спільного здобуття нових знань.

Для проведення дискусії у ході вивчення пасивних та активних дієприкметників в 11 класі педагог має підкреслити, що дієприкметники допомагають не лише збагачувати мову, але й точно передавати характеристики осіб чи предметів.

Для створення живої дискусії педагог попередньо має пропонувати учням об'єднатися в пари та обрати одну із видатних постатей України – наприклад, Михайла Грушевського, Володимира Вернадського, Івана Франка, Василя Каразіна, Миколу Костомарова або Варвару Ханенко. Кожна пара досліджує історичний контекст і значення праць чи добрих справ обраної особистості, звертаючи увагу на дієприкметники, що можуть точно передати характер чи діяння цієї особи. Наприклад, описуючи діяльність Василя Каразіна, можна використовувати дієприкметники на кшталт «просвітницький», «визначальний» або «передовий». Після вибору постаті учні формулюють відповіді на підготовлені питання. Наприклад, для Каразіна учні можуть обговорити, чому його вважають новатором, який випередив свій час, або для Костомарова – що робить його великою постаттю в українській історії. Педагог має звертати увагу на факти і на мовну точність учнів, зокрема, що стосується правильного використання дієприкметників для підкреслення характеристик особистостей. Кожна пара має представити свої висновки,

вказуючи, чому саме їхній вибір заслуговує на особливе визнання, підкріплюючи це цитатами або фактами з біографії діяча.

Отже, у ході дискусії педагог повинен звертати увагу на мовленнєву чіткість, логічність та вміння учнів доречно використовувати дієприкметники. При цьому важливо заохочувати учнів використовувати складні конструкції для підвищення мовленнєвої компетентності, підбирати епітети та слова, які передають глибину змісту про обраних діячів. Учитель також має підсумувати урок, наголошуючи на цінності культурного спадку України та обрати переможців дискусії.

Гра посідає особливе місце серед інтерактивних методів вивчення української мови. У 10 класі, скажімо, доцільно використати гру «Мовний інспектор» у ході вивчення кличного відмінка іменника. Під час проведення гри, варто розподілити учнів на дві команди і надати кожній команді картки з реченнями, що містять звернення. Учасники повинні спочатку визначити, чи є помилка у вживанні звернення, а потім виправити її, запропонувавши правильний варіант. Команда, яка набирає більше балів, вважається переможцем.

Окремо варто звернути увагу на методичні поради для проведення гри. Педагог має переконатися, що правила гри пояснені чітко і зрозуміло учням перед її початком. Також, можна заохотити учнів до активної співпраці та допомоги один одному шляхом запровадження додаткових правил, наприклад, просити учнів послідовно відповідати на питання, або надавати можливість обговорення проблемних питань групами.

Доцільними є також різноманітні ігри, у ході яких школярі легше згадують матеріал, що вивчали у попередні роки. Так, у 11 класі в ігровій формі учні можуть від дієслів у неозначеній формі утворити форми I та II дієвідміни (використовуючи таблицю, підготовлену педагогом або із підручника). Із запропонованого слова («читати», «писати», «знати», «бігти», «мотивувати», «листати», «цінувати») необхідно утворити потрібну відміну та

скласти речення. Наприклад: «Я читаю цікаву книгу», «Ти читаєш цікаву книгу», «Він/вона читає цікаву книгу».

Отже, ця гра допомагає учням швидко пригадати форми дієвідмін шляхом їх практичного використання. У цілому, учні можуть складати доволі прості речення, а головне завдання учителя – це контролювати правильність відмінювання дієслів.

Для порівняння, в ігровій формі також пропонуємо учнями пропрацювати граматичні помилки, які часто виникають при використанні дієслів (11 клас). Гра «Правильно/Неправильно», на наш погляд, має виглядати таким чином: з класу варто обрати два учня, що найкраще володіють вказаною темою та кожному із них вручити картку «Правильно» або «Неправильно». Решта учнів отримують варіанти висловів (приклади – див. табл. 2.1.); якщо учень вважає, що йому дістався вислів без помилки, то він іде до капітана команди, що тримає картку «Правильно» і навпаки.

Табл. 3.1. Приклади правильного та неправильного використання граматичних категорій дієслів

ПРАВИЛЬНО	НЕПРАВИЛЬНО
брати до уваги	приймати до уваги
здати іспит	скласти іспит
висувати претензії	виставляти претензії
відрахувати з училища	відчислити з училища
точніше сказати	вірніше сказати
поступити в університет	вступити до університету
говорити відверто, щиро	говорити відкрито
додалося клопоту	добавилося клопоту
насилу вмовив	з трудом вговорив
збити з пантелику	збити з толку

Для вивчення активних та пасивних дієприкметників в 11 класі, учитель може запропонувати учням зіграти у гру «Активний та пасивний дієприкметник». Детальніше опишемо вказану гру. Попередньо педагог має підготувати дві групи карток – одна із прикладами дієслів, від яких треба утворити дієприкметник; іншу – із вказівкою «активний» або «пасивний».

Завданнями учнів буде обрати по на осліп по одній картці із кожної групи і придумати речення. Для того, аби гра відбувалася у жвавій та рухливій формі, можна використати метод, коли учні вишикуються у шеренгу, швидко обернуть картки та озвучуватимуть по черзі речення. Якщо певний учень/учениця не знає відповіді, то може звернутися за допомогою до групи. Також доцільним є поділ учнів на групи, що сприятиме спільному пошуку відповіді для тих учнів, яких спіткали певні складнощі. Наприклад, учень із однієї групи карток обирає «пасивний», з іншої – слово «вишивати». Його речення може звучати таким чином: «У давнину на образах обов’язково висів вишитий рушник».

Навчально-рольова гра «Морфологічне розслідування» стане ефективним методом для вивчення морфології у 10-11 класах. Ця гра побудована на основі сюжету, що поєднує інтерактивне дослідження з реальними завданнями з морфології, що сприяє як закріпленню граматичних знань, так і розвитку критичного мислення, логіки та мовної інтуїції.

На початку уроку учні отримують рольові картки, які описують їхні «посади» в умовній «Службі мовного аналізу» – наприклад, «експерта з частин мови», «слідчого-морфолога», «аналітика синтаксису». Завдання учасників полягає у проведенні мовного «розслідування», щоб розкрити граматичні особливості різних частин мови та їх функції у конкретних текстах.

Учитель, виконуючи роль керівника розслідування, представляє «мовну загадку» – текстовий уривок із сучасної літератури або публіцистики, де частини мови використовуються з певним стилістичним чи граматичним навантаженням. Перед учнями постає задача ідентифікувати кожну частину мови, визначити її граматичні категорії та пояснити функціональну роль у тексті. Наприклад, «слідчий-морфолог» аналізує відмінкові та числові форми іменників, визначаючи їхню синтаксичну роль, а «експерт з частин мови» зосереджується на особливостях прикметників, дієслів та дієприкметників.

Кожна група, отримавши свою частину тексту, повинна ретельно дослідити її з точки зору морфології, підготувати пояснення та зробити «висновок розслідування» – структурований звіт, у якому вони вказують

морфологічні особливості знайдених форм. Наприкінці уроку групи представляють свої висновки, демонструючи, як саме вони розпізнали морфологічні ознаки кожної частини мови та як ці ознаки впливають на значення тексту в цілому. У свою чергу учитель упродовж гри звертає увагу на точність і коректність використання термінології, дотримання логічної структури викладу, а також на взаємодію між учасниками. Отже, навчально-рольова гра «Морфологічне розслідування» сприяє активному засвоєнню матеріалу, оскільки поєднує аналіз морфології з творчими елементами, що робить вивчення граматики цікавішим і більш наближеним до реального розслідування.

Підготовка презентації «Як уникати помилок при творенні й відмінюванні імен по батькові» допоможе учням 10 класу систематизувати знання щодо вказаної теми. Такий формат сприяє активному засвоєнню матеріалу, а також розвиває навички роботи з лінгвістичними джерелами та науковою літературою. Завдання полягає у тому, щоб кожна група підготувала презентацію в PowerPoint на основі рекомендацій зі словників, що містять правила творення і відмінювання імен по батькові. Для цього учні діляться на малі групи по 3–4 особи та отримують завдання дослідити конкретні граматичні аспекти, пов'язані з утворенням та відмінюванням імен по батькові.

Учитель заохочує використовувати нормативні словники української мови, що доступні онлайн, зокрема «Орфографічний словник» та «Словник назв, імен та термінів» (<http://litopys.org.ua/human/hum43.htm>). Учні мають зосередитися на правилах, що часто спричиняють помилки.

Кожна група досліджує власний блок теми й готує слайди з прикладами правильних та помилкових варіантів імен по батькові, пояснюючи, чому певні форми є нормативними, а інші – ні. Учні мають сформулювати рекомендації щодо найтипівіших помилок, зокрема, тих, що виникають через вплив російської мови, наприклад, заміну суфіксів «-ович» і «-івна» на «овна» або

«свич». На завершальному слайді вони подають короткі правила для кожного випадку, які можуть слугувати як «шпаргалка» для однокласників.

Під час презентацій учитель зосереджує увагу на правильності поданого матеріалу та логічній структурі викладу. Важливо, щоб учні не просто демонстрували правила, але й пояснювали їх. Після кожної презентації учні мають можливість поставити запитання та уточнити те, що залишилося незрозумілими.

План-конспект уроку «Дієслово. Дієслівні форми» для 11 класу із використанням інтерактивних методів поданий у додатку А.

Отже, розробка системи інтерактивних вправ на уроках української мови у 10-11 класах у ЗЗСО сприяє ефективному засвоєнню знань з того чи іншого розділу, розвиває мовні компетентності та стимулює інтерес до предмета. Для досягнення системного результату в навчанні, скажімо, морфології важливо інтегрувати вправи в різні методи навчання, зокрема частково-пошуковий метод, діалогічний, ігрові методи та методи з використанням онлайн-ресурсів.

Висновки до розділу

Використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти дозволяє адаптувати навчальний процес до потреб сучасних учнів, активізуючи їхню когнітивну діяльність і формуючи навички самостійного аналізу.

Запропонована система ґрунтується на поєднанні інтерактивних методів таких різновидів, як частково-пошуковий метод, діалогічний, ігрові методи та методи з використанням онлайн ресурсів. Так, на прикладі вивчення морфології у 10-11 класах частково-пошуковий метод забезпечує учням можливість самостійно знаходити та досліджувати закономірності морфологічних явищ, що сприяє глибшому розумінню граматичних категорій. А діалогічний метод надає можливість учням взаємодіяти в обговоренні граматичних особливостей, що сприяє розвитку комунікативних здібностей, формує вміння аргументувати та захищати власну позицію.

У свою чергу ігрові методи забезпечують створення мотиваційного середовища, що робить вивчення морфології цікавішим і привабливішим для учнів. Через інтерактивні завдання з елементами гри учні більш активно залучаються до навчального процесу, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Методи з використанням онлайн-ресурсів дозволяють учням працювати з інтерактивними платформами, де можна практикувати завдання з морфології у сучасному цифровому форматі. Це не лише покращує знання, але й розвиває навички роботи з сучасними технологіями, що є особливо важливим у контексті сучасного освітнього процесу.

Узагальнюючи, інтерактивні методи мають великий потенціал для покращення якості навчання морфології на різних етапах уроків. Вони допомагають зробити уроки більш зрозумілими, практичними та цікавими для учнів, сприяючи глибшому розумінню та використанню граматичних знань в мовленні.

ВИСНОВКИ

Інтерактивні методи навчання у педагогіці представляють собою процес взаємодії на двох рівнях: зовнішньому та внутрішньому. Зовнішній рівень означає співпрацю між учасниками навчального процесу, такими як вчителі та учні, що виявляється у спілкуванні та взаємодії. Внутрішній рівень визначає активність самого учня, що може призводити до змін у поглядах, думках та поведінці. Ключовим поняттям у інтерактивному навчанні є «взаємодія», що охоплює безпосереднє міжособистісне спілкування. Педагогічна взаємодія означає обмін діяльністю між вчителем і учнями, де діяльність одного обумовлюється діяльністю іншого. Тому сучасне навчання відзначається активною взаємодією всіх учасників навчального процесу, учні не є пасивними споживачами інформації, а стають активними учасниками, беручи участь у діалозі, дискусіях, групових проектах і т. д. Загалом інтерактивне навчання стає результатом спільної діяльності вчителя та учнів, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу та розвитку соціальних навичок, а також є ефективним методом, що сприяє не лише засвоєнню навчального матеріалу, але й розвитку соціальних навичок та особистісних якостей. Використовуючи цей підхід, учні розвивають навички спілкування, слухання, праці в команді та критичного мислення. Крім цього, інтерактивне навчання створює позитивне навчальне середовище, де важливою є підтримка один одного та обмін досвідом, що підхід готує учнів до активної участі у сучасному суспільстві.

Психолого-педагогічні основи використання інтерактивних методів ґрунтуються на принципах активного залучення учнів у навчальний процес та розвитку їхніх когнітивних і соціально-комунікативних навичок. Інтерактивні методи сприяють формуванню в учнів мотивації до самостійного навчання, оскільки дозволяють їм займати роль активних учасників освітнього процесу. Завдяки інтерактивним завданням школярі засвоюють навчальний матеріал не лише на рівні відтворення інформації, але й через критичний аналіз, дослідницьку діяльність, спільне обговорення та обмін думками, що є

важливими для їхнього особистісного і соціального розвитку. Однак використання інтерактивних методів зумовлює необхідність адаптації педагогічних стратегій.

Аналіз сучасного стану використання інтерактивних вправ у підручниках з української мови для 5–11 класів засвідчує активне використання таких методів у освітньо-виховному процесі. Вправи різноманітного спрямування (дискусії, рольові ігри, інтерактивні вправи на основі цифрових технологій) є частиною підручників для різних вікових груп, підкреслюючи важливість системного підходу до інтерактивної методики навчання. Педагоги використовують інтерактивні завдання, що дозволяють учням розвивати когнітивну гнучкість, уміння працювати в команді та навички критичного мислення.

Серед електронних освітніх ресурсів увагу привертає Каталог електронних освітніх матеріалів, YouTube, Національна платформа з вивчення української мови, мережеві конструктори, платформи для створення презентацій, кросвордів, ребусів тощо, які збагачують уроки інтерактивними завданнями, які відповідають програмним вимогам. Вони пропонують різнопланові матеріали на теми лексики, граматики, орфографії і так далі та є адаптованими до сучасних підходів у викладанні та засвоєнні матеріалу. Крім цього, часто інтерактивні вправи, доступні на онлайн-ресурсах, дозволяють учням отримувати миттєвий зворотний зв'язок, що сприяє самоконтролю і самовдосконаленню, що особливо важливо в умовах дистанційного та змішаного навчання. Використання цих ресурсів також розширює можливості для підвищення рівня цифрової грамотності, критичного мислення та самоорганізації учнів, що відповідає вимогам сучасної освіти.

Підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій навчання на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти є важливою умовою ефективного освітнього процесу. Насамперед підготовка вимагає від учителя використання системного підходу, а не поодинокого звернення до цих методів. Учитель має оволодіти знаннями про види та особливості

інтерактивних методів навчання (групові дискусії, дебати, диспути, проєктні методи, ігрові технології, метод мозкового штурму, кейс-навчання, судове слухання, дерево рішень, мікрофон, коло ідей і так далі). Використання електронних освітніх ресурсів дозволяє вчителю урізноманітнювати навчальний процес, збагачуючи його за рахунок сучасних технологій. Окрім того, важливим аспектом є вміння вчителя здійснювати об'єктивне оцінювання результатів навчання в інтерактивній системі, зокрема формувальне оцінювання, що дозволяє коригувати навчальні дії на різних етапах уроку.

Розробка системи інтерактивних вправ для уроків української мови у 10-11 класах є важливим кроком у вдосконаленні методики навчання, що забезпечує цілісне та глибоке засвоєння знань, зокрема із аналізованої нами морфології. Впровадження інтерактивних підходів у навчальний процес сприяє поєднанню традиційної граматичної бази із сучасними інноваційними методами, що дозволяє навчальним закладам ефективніше адаптуватися до освітніх потреб нового покоління учнів. Запропонована система ґрунтується на поєднанню інтерактивних методів таких різновидів, як частково-пошуковий метод, діалогічний, ігрові методи та методи з використанням онлайн ресурсів. Перевагою частково-пошукового методу є те, що він, окрім безпосереднього вивчення морфологічних особливостей, сприяє розвитку навичок критичного мислення та аналітичного підходу до мовних явищ, що є ключовими для формування мовленнєвої культури. Натомість діалогічний метод розвиває комунікативні компетентності учнів, адже взаємодія у процесі обговорення та розв'язання граматичних завдань дозволяє не лише закріпити теоретичні знання, але й відпрацювати вміння аргументувати та доводити свою думку. Ігрові методи мотивують учнів до навчання. А використання онлайн-ресурсів дозволяє адаптувати освітній процес до вимог сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. Українська мова. Підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. 2-ге вид., перероб. Київ: Грамота. 2021. 192 с.
2. Алексєєва М. І. Рольова та ділова гра як засіб інтенсифікації навчання іноземної мови в економічному ВНЗ. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 9(1). С. 61-66
3. Біда О., Кравчук О., Коберник Г. Інтерактивні технології навчання в початковій школі. Навч. посіб. Умань: РВЦ «Софія». 2007. 212 с.
4. Білецька Н., Біда О., Волошина Г. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх вчителів. Київ: Науковий світ. 2003. 138 с
5. Біляєв О. Лінгводидактика української мови. Навч.-метод. посібник. Київ: Генеза. 2005. 180 с.
6. Бойко, О., Шевченко Т. Інтерактивні методи навчання на уроках української мови. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2023. Т. 1. Вип. 32. С. 9–14.
7. Великий тлумачний словник української мови. URL: <https://www.slovnyk.ua/> (дата звернення: 15.10.2024)
8. Галаєвська Л. Методи активного навчання української мови в школі (на матеріалі синтаксису й пунктуації). *Українська мова та література в школі*. 2016. №6. С.16-21.
9. Голуб Н., Горошкіна О. Українська мова: підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта» 2023. 224 с.
10. Голуб Н., Горошкіна О. Українська мова: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2022. 256 с.
11. Грабовська С. Л. Інтерактивне навчання у вузі: проблеми і перспективи. *Вісник Львівського університету*. 2001. Вип. 15, Ч. 2. С. 171-176.

12. Григор'єва Т. Інтерактивні методи навчання іноземних мов доросли. *Людинознавчі студії*. Серія: Педагогіка. 2021. Вип. 12. С. 36-45
13. Димань Н. Інтерактивні прийоми викладання української мови як іноземної: від теорії до практики. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 1. С. 122-127.
14. Єльнікова О. В. Управління впровадженням інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес загальноосвітнього навчального закладу. Київ. 2005. 245 с.
15. Жукова О. А. Професійні ролі викладача під час організації навчальної ігрової взаємодії. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2013. Вип. 33. С. 102-110.
16. Заболотний О., Заболотний В. Українська мова: підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів Київ: Генеза. 2015. 256 с.
17. Заболотний О., Заболотний В. Українська мова: (рівень стандарту). Підручник для 10-го кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза. 2018. 192 с.
18. Карпович М. Г. Дидактичні можливості використання інформаційних технологій у вищій школі. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2016. Вип. 2. С. 145-154.
19. Каталог електронних освітніх ресурсів. URL: <https://urok.ippo.kubg.edu.ua/ukr/> (дата звернення: 19.08.2024)
20. Ковальова К. Рольова гра як ігрова технологія навчання на заняттях іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 49(1). С. 255-262
21. Космідайло І. О. Методичні орієнтири формування й оцінювання компетентності з української мови учнів ліцею засобами інтерактивних онлайн-ігор. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 11. С. 223-236.
22. Кравець Р.А. Впровадження інтерактивних методів навчання у полікультурній освіті майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2017. № 4. С. 135–145.

23. Кривчикова Г. Ф. Методика інтерактивного навчання писемного мовлення майбутніх учителів англійської мови. 2005. 344 с.
24. Кузів М. З. Рольові ігри на занятті з іноземної мови як метод навчання іншомовної комунікації. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. 2012. Вип. 25. С. 196-197
25. Кучерук О., Магдич Т. Використання електронних освітніх ресурсів для формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 75, № 1. С. 56-75
26. Лінгвістичний портал Mova.info. URL: <http://www.mova.info/> (дата звернення: 20.09.2024)
27. Магда В. І. Дидактичні ігри як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2012. № 37. С. 349-353.
28. Майер Н. В. Навчальні ігри на уроці французької мови. *Іноземні мови*. 2011. № 2. С. 47-48.
29. Меєрович О. Інтерактивні технології на заняттях з інтегрованих предметів (українська словесність: українська мова, українська література, риторика) в 11-му гуманітарному профільному класі. *Рідна школа*. 2015. № 9-10. С. 64-67.
30. Національна платформа з вивчення української мови Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://speakukraine.net/> (дата звернення: 4.09.2024)
31. Ніколаєнко Т.М. Використання ІКТ на уроках української мови та літератури. URL: <https://vseosvita.ua/library> (дата звернення: 19.09.2024)
32. Петровська Н. М. Рольова гра як ефективний метод навчання іноземної мови у ВНЗ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2022. Вип. 14. С. 130-133

33. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ. 2007. 144 с.
34. Пометун О. І., Комар О. А. Підготовка вчителів початкових класів: інтерактивні технології у ВНЗ : навч. посібник. Умань: РВЦ «Софія». 2007. 66 с.
35. Попова О. Інтерактивне формування комунікативної компетентності з української мови в учнів основної школи із використанням методу навчальної дискусії. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. № 4. С. 323-341
36. Пришляк О. Ю. Кооперативна методика навчання іноземної мови. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. 2012. Вип. 25. С. 230-231
37. Прокопенко Л. Застосування інтерактивних технологій та створення особистіснозорієнтованих ситуацій на заняттях із української мови для студентів коледжу. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Вип. 20. С. 209-213.
38. Чайка В. Основи дидактики: навчальний посібник. Київ: Академвидав. 2011. 240 с.
39. Мельничайко В. Я, Біляєв О. М., Пентилюк М. І. Методика вивчення української мови в школі. Київ: Рад. ш., 1987. 246 с.
40. Савка І. Актуальність використання інтерактивних методів навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 49(2). С. 152-157
41. Семененко І. Є. Можливості активних та інтерактивних методів навчання у процесі формування професійно компетентного іноземного фахівця. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 84(2). С. 70-74
42. Соловйова І. Л. Навчальні ігри на уроках іспанської мови. *Іноземні мови*. 2014. № 4. С. 61-64

43. Субота Л. А. Розвиток іншомовної комунікативної компетентності іноземних студентів у процесі оволодіння мовою навчання: монографія. Харків: Майдан, 2020. 304 с
44. Субота Л. Інтерактивні методи навчання української мови як іноземної у закладах вищої освіти. *Актуальні питання іноземної філології*. 2021. Вип. 15. С. 102-107
45. Тарангул Л., Романюк С. Викладання мов національних меншин в Україні засобами інтерактивних методів навчання. *Проблеми освіти*. 2021. Вип. 2. С. 112-126.
46. Телемуха С. Б. Мозковий штурм як метод реалізації інтерактивного навчання. *Український науково-медичний молодіжний журнал*. 2014. № 1. С. 169-171.
47. Українська мова (рівень стандарту) підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти за ред.: Н.Б. Голуб, О.М. Горошкіна, В.І. Новосьолова. Київ: Педагогічна думка. 2019. 232 с.
48. Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання 10-11 класи (рівень стандарту). URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/navchalna-programa.-ukr.mova_.10.11.riven_standartu_2017.pdf (дата звернення: 15.10.2024)
49. Ущипівська О. До проблеми застосування інтерактивних методів навчання у початковій школі. *Вісник [Київського інституту бізнесу та технологій]*. 2015. № 2. С. 108-110.
50. Федурко О. Навчальні ігри у формуванні англomовної комунікативної компетентності студентів. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2019. С. 202-209
51. Харченко І. І. Використання інтерактивних методів навчання на заняттях з української мови та академічного письма під час дистанційного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44(2). С. 42-46
52. Циркаль А.Ю. Огляд найбільш цікавих інтерактивних методів на заняттях з англійської мови. *Сучасні методи викладання іноземної мови*

професійного спрямування у вищій школі : зб. наук. статей. Київ : НТУУ «КПІ». 2013. С. 350–360.

53. Шамало С.М. Застосування інтерактивного методу «мозкового штурму» при викладанні гістології, цитології та ембріології. *Світ медицини та біології*. 2013. № 2(37). С. 189–193.

54. Шостаківська Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій. Запоріжжя, 2013. 20 с.

55. Johnson, D. and R. Johnson, *Learning Together and Alone*, New Jersey : Prentice Hall, 2000. 260 p.

56. LearningApps.org.: платформа для вивчення української мови. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 12.08.2024)

57. Mistler-Jackson M., Bulter Songer N. Student motivation and Internet technology: Are students empowered to learn science? *Journal of Research in Science Teaching: The Official Journal of the National Association for Research in Science Teaching*. 2000. Vol. 37. N 5. P. 459–479

58. Spencer Kagan. *Cooperative Learning*. New York publishing production. 1994. 450 p

ДОДАТКИ

Додаток А

План-конспект уроку (11 клас)

Тема: Дієслово. Форми дієслова

Мета:

- Навчальні компетентності: закріпити та поглибити знання про дієслово, його форми та особливості вживання.
- Ключові компетентності: розвивати вміння узагальнювати знання, застосовувати набуті навички.
- Інформаційні компетентності: формувати вміння сприймати інформацію на більш високому рівні складності.
- Комунікативні компетентності: навчити використовувати дієслівні форми для ефективного текстотворення.
- Загальнокультурні компетентності: виховання поваги до мови як засобу спілкування.

Тип уроку: Узагальнення, повторення та закріплення знань

Обладнання: дидактичний матеріал (картки із завданнями, опорні схеми), підручник.

I. Актуалізація знань, умінь і навичок

Колективна робота:

Учні записують 3-5 дієслів і визначають їхні форми (інфінітив, наказова форма, минулий час тощо).

Обговорення

Чи всі записані форми є змінюваними? Як це впливає на їх роль у реченні?

II. Повідомлення теми, мети та завдань уроку. Мотивація пізнавальної діяльності

Проблемне питання

Як дієслівні форми допомагають нам точніше передавати думки?

Мозковий штурм

Як можна самотійно повторити матеріал і краще зрозуміти тему?

III. Повторення, закріплення і поглиблення матеріалу

1. Складання діалогу

Інструкція: Прочитайте поданий текст. Сформулюйте план і створіть діалог з товаришем по парті на основі ключових ідей.

Тема для обговорення: Особливості дієслова як частини мови та його відмінність від інших слів, що виражають ознаки.

Запитання для діалогу:

- Як дієслова допомагають передавати динамічні ознаки предметів?
- Які приклади використання дієслів іменних форм ви можете навести?
- Чому важливо розрізняти статику і динаміку при описі дій і станів?

Приклад плану:

1. Що таке дієслово.
2. Відмінність дієслів від інших частин мови (наприклад, прикметників).
3. Динаміка дієслівних форм та їх граматичні ознаки.
4. Способи вживання дієслів у мові для точнішого опису дій.

ФОРМИ ДІЄСЛОВА			
НАЗВА ФОРМИ	ЗАГАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ	ПИТАННЯ	ПРИКЛАДИ
НЕОЗНАЧЕНА ФОРМА	ДІЯ, СТАН АБО ПРОЦЕС ПОЗА ЧАСОМ ЧИСЛОМ, ОСОБОЮ	ЩО РОБИТИ? ЩО ЗРОБИТИ?	ПИСАТИ, НАМАЛЮВАТИ
ОСОБОВЕ ДІЄСЛОВО	ДІЯ, СТАН ПРЕДМЕТА	ЩО РОБЛЮ? ЩО ЗРОБЛЮ? ЩО РОБИВ? ЩО БУДУ РОБИТИ?	ПИШУ, МАЛЮВАЛИ
ДІЄПРИКМЕТНИК	ОЗНАКА ПРЕДМЕТА ЗА ДІЄЮ	ЯКИЙ? ЯКА? ЯКЕ? ЯКІ?	ПИСАНИЙ, МАЛЮЮЧИЙ
БЕЗОСОБОВА ФОРМА НА -НО, -ТО	ДІЯ, ЩО СПРИЙМАЄТЬСЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ	ЩО ЗРОБЛЕНО?	ПИСАНО, НАМАЛЬОВАНО
ДІЄПРИСЛІВНИК	ДОДАТКОВА ДІЯ, ОБСТАВИНА ДІЇ	ЩО РОБЛЯЧИ? ЩО ЗРОБИВШИ?	ПИШУЧИ, НАМАЛЮВАВШИ

2. Робота у групах.

Прочитайте текст з підручника [46, с. 52]. Сформулюйте проблему, порушену в ньому. Доберіть аналогії з ситуацій у вашому житті. Групою

запишіть поради для таких ситуацій із використанням дієслів у формі I та II особи однини і множини теперішнього або майбутнього часу.

3. Установлення зв'язків між дієслівними формами й пунктуацією

- Прочитайте речення, поясніть розділові знаки. Назвіть дієприслівники в цих реченнях.

1. Сонце спускалося до обрію, заливаючи багрянцем далекі поля й переліски (І.Цюпа). 2. За Ташанню по ярах шуміли, спадаючи, весняні води (Г. Тютюнник). 3. Не взявшись за сокиру, хати не зробиш (Нар. творчість).

4. Гра «Зміна дієслівних форм».

Для гри клас ділиться на дві команди, кожна з яких отримує картки з дієсловами різних форм і видів, як-от «працювати», «почати», «виконати», «відпочити». Завдання команд – змінювати форму дієслів, представлених на картках, за визначеним правилом, наприклад, змінювати теперішній час на минулий, I особу множини на II особу однини, або навпаки.

Гра розпочинається, коли один з учасників команди обирає картку, зачитує дієслово та його форму вголос, після чого команда разом обговорює та вирішує, як правильно перетворити це дієслово у потрібну форму. Якщо команда дає правильну відповідь, вона отримує бал. У разі помилки, можливість дати відповідь переходить до іншої команди, яка може заробити додатковий бал за правильний варіант. Наприклад, якщо на картці написано дієслово «читати» у формі теперішнього часу II особи однини, учасники мають перетворити його на I особу множини, утворивши форму «читаємо». Або, якщо дієслово доконаного виду «закінчити» подане у формі I особи множини майбутнього часу, команда має змінити його на II особу однини, створивши форму «закінчиш».

Гра завершується підрахунком балів, а перемагає команда, яка зуміла набрати найбільше очок за правильні зміни форм дієслів. Для ускладнення гри можна додати обмеження за часом, щоб команди мали всього 30 секунд на зміну кожної форми, що сприяє швидкому прийняттю рішень.

IV Систематизація й узагальнення матеріалу

1. Вправа для рефлексії «Коло ідей».

Учасники сідають у коло, і кожен по черзі висловлює свою думку, відповідаючи на запитання: *Які дієслова, на вашу думку, можуть шкодити гармонійним стосункам?*

Вправу починає вчитель, наводячи приклади дієслів, які можуть порушувати гармонію, як-от «критикувати», «ігнорувати», «засуджувати», «обманювати», «ображати». Кожен учень у колі пропонує своє дієслово, обґрунтовуючи, чому вважає його шкідливим для стосунків. Якщо учень називає дієслово, яке раніше вже звучало, має назвати нове.

Після того як кожен висловиться, учні разом роблять висновок, які дії та мовленнєві форми допомагають уникати непорозумінь і підтримувати гармонію в стосунках. Це завдання допомагає не лише осмислити значення дієслів, а й зрозуміти їхній емоційний вплив на взаємодію з іншими.

2. Вправа 161 із підручника «Запишіть речення, поставивши замість крапок потрібну букву в закінченні. Усно поясніть» [46, с. 52].

V. Підсумок уроку

VI. Домашнє завдання

Опрацюй відеоролик «Як українці святкували Великдень» (<https://www.youtube.com/watch?v=FGfgotma4Lk>) та напиши есе «Чому українські традиції варто берегти?»

Виконав(ла) магістрант(ка)
2 курсу МФіл-62у групи
04 грудня 2024р.

підпис

Анастасія ХЕЛЕНЮК
(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Робота допущена до захисту:
завідувач кафедри
к.філол.н., доцент

підпис

Валентина КРИЩУК
(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Декан факультету

підпис

Ірина ДАРМАНСЬКА
(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)